

Articoli/Articles

BEMERKUNGEN ZUM
DYNAMERON DES AELIUS PROMOTUS

AIMILIOS DIM. MAVROUDIS
Aristoteles-Universität Thessaloniki, GR

SUMMARY

DYNAMERON OF AELIUS PROMOTUS

The Dynameron of Aelius Promotus from Alexandria is a collection of recipes preserved in two manuscripts, Marcianus graecus 295 and Scorialensis Φ I 2. The work was published for the first time in 2002. However, the textual tradition is problematic and at several points there are unresolved problems. Some contributions to improve the text have already been published. We propose here further emendations to the text.

Das *Dynameron* des Arztes Aelius Promotus aus Alexandrien (2. Jh. n. Chr.) ist eine Rezeptsammlung, die in zwei Handschriften überliefert wird, Marcianus graecus 295 und dessen Apograph, Scorialensis Φ I 2. Das Werk wurde zum ersten Mal 2002 herausgegeben. Die Textüberlieferung ist jedoch problematisch und an mehreren Stellen bleiben die Probleme der Textherstellung noch ungelöst. Es wurden bereits einige Beiträge zur Verbesserung des Textes veröffentlicht. Im vorliegenden Aufsatz wird eine Zahl von Emendationen zu textkritisch problematischen Stellen des *Dynameron* vorgeschlagen; des weiteren werden Medikamente im *Dynameron* identifiziert, die auch in Pseudo-Galens' *De remediis parabilibus* (Περὶ τῶν εὐπορίστων), in Galens' *De compositione medicamentorum per locos* (Περὶ

Key words: Aelius Promotus - Marcianus graecus 295 - Scorialensis Φ I 2. -
Dynameron

συνθέσεως φαρμάκων τῶν κατὰ τόπους), sowie in Oreibasius' *Collectionum medicarum eclogae medicamentorum* (Ἱατρικῶν συναγωγῶν ἐκλογαί) erwähnt werden. Die Interpunktion ist an vielen Stellen m. E. ebenfalls falsch, es kann aber nicht alles im vorliegenden Beitrag besprochen werden.

p. 42, 24-25: Ἄλλο. Πρὸς τὰς τῶν τριχῶν ῥύσεις καὶ τὰς ἐκ νόσων γιγνομένας, ὡς ταῖς πυκναῖς θριξὶ σκέπεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν.

Statt ὡς ταῖς ist ὥστε zu lesen, d.h.:

..., ὥστε πυκναῖς θριξὶ σκέπεσθαι τὴν ἐπιφάνειαν.

Vgl. Orib., *Coll. med.* 46, 28, 10 [CMG VI/2/1, p. 238, 26-27]: οὕτως δ' ἐμβλητέον τὴν διαίρεσιν ὥστε τὴν ἐξ αὐτῆς γινομένην οὐλὴν ὑπὸ τῆς ἐπιπτώσεως τῶν τριχῶν σκέπεσθαι; Aet., *Lib. med.* 1, 121 [CMG VIII/1, p. 62, 10-12]: καὶ κεφαλαῖς γυναικῶν ὥστε συνέχειν τὴν τρίχα ἐπιτήδειον καὶ εὐῶδές ἐστιν, u.a.

p. 44, 2: Τρίχας καλὰς ποιῆσαι καὶ μέλαινας.

Statt μέλαινας ist μελαινας zu lesen.

p. 44, 13-14: μίξας τὴν τέφραν τῶν βοτανῶν, ἀλείφου κατὰ μῆνα τρεῖς καὶ συμπίναίτο (συμπνηναιτο cod.).

An dieser Stelle ist die Rede von einem pflasterartigen Mittel, womit der Kopf eingerieben werden muß, um den Haarwuchs zu fördern; aber so, wie der Text gedruckt wird, folgt nach dem Einreiben des Mittels die zweite Anweisung, daß dasselbe Medikament auch getrunken werden muß. Es besteht außerdem eine syntaktische Inkonzinität: während ἀλείφου ein Imperativ ist, steht das zweite beigeordnete Verb συμπίναίτο im Optativ. Wenn aber das Medikament sowohl als Salbe als auch als Trunk verwendet werden kann, dann muß συμπίναίτο in συμπινέτω korrigiert werden, d.h.:

μίξας τὴν τέφραν τῶν βοτανῶν, ἀλείφου κατὰ μῆνα τρεῖς <,> καὶ συμπινέτω

(:“nachdem Du die Kräuterasche gemischt hast, reibe das Mittel dreimal pro Monat ein und trinke es gleichzeitig”).

Zu vergleichbaren Fällen, in denen auf einen Imperativ der 2. Person ein Imperativ der 3. Person folgt, s. *Dynameron*, p. 54, 10-11 Crismani: δίδου εἰς κοίτην β', καὶ ἐπιρ<ρ>οφείτω γλυκέος κεκραμένου κυάθους γ'; p. 116, 5-6 Cr.: καὶ ποίει κυμαία καὶ δίδου νήστει ὑπὸ τὴν γλῶτταν ἔν καὶ πάλιν ἐσπέραν, τὸ δὲ διαλυόμενον καταπινέτω. Siehe ebenfalls [Gal.], *De remed. parab.* 2, 20 [XIV 457, 7-8 K.]: χολῆς ἀρκειάς ὅσον κύαμον Ἑλληνικὸν δίδου, εἶτα ὕδωρ ἐπιπνέτω; vgl. auch Gal., *In Hipp. De diaeta acut.* 4, 108 [XV 897, 6-10 K. = CMG V/9/1, p. 355, 10-15]: Ἦν δὲ πυρετὸς ἔχη καὶ στρόφοι ἔωσι, γάλα ὄνειον θερμοὺν ὀλίγον τὸ πρῶτον, ἔπειτα ἐκ προσαγωγῆς πλείον καὶ λίνου σπέρμα καὶ πύρινα ἄλφιστα καὶ τῶν Αἰγυπτίων κυάμων ἐξελῶν τὰ πικρὰ, καταλέσας, ἐπιπάσσω πινέτω ἢ ψὰ ἡμπαγά εἰσθιέτω ὄπτα.

p. 44. 20-28: Zum Mittel διαφυλακτικὸν τριχῶν, das an dieser Stelle erwähnt wird, s.:

Dynameron 2, 5:

Ἄλλο. Τριχῶν διαφυλακτικὸν
καὶ ταῖς ρεοῦσαις βοηθοῦν.
Σελίνου σπέρματος Γο β',
κάρυα βασιλικά ιε',
καλλιτριχίου Γο β',
λιβάνου Γο β',

λαδάνου Γο β',
στροβίλου φλοιοῦ Λ α',
πάντα βαλῶν εἰς κύθραν καινὴν
πόμασον σὺν τῷ πόματι
καὶ ἔμβαλε ἐν καμίνῳ
καὶ μετὰ τὸ ὀπτηθῆναι ἐξελῶν
ἐπίβαλλε στέατος ἀρκίου Λ α',

ταῦτα συμμίξας
ἀπόθου εἰς πυξίδα πρινίνην
εἰ δὲ μή, κὰν ἄλλην.

Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 2
[XII 438, 1-11 K.]:

ἄλλο διαφυλακτικὸν τριχῶν
καὶ ταῖς ρεοῦσαις θριξίν βοηθοῦν.
σελίνου σπέρματος γο β',

καλλιτριχίου οὐγγίας β',
λιβάνου γο β',
κάρυα βασιλικά ἀριθμῷ ιε',
λαδάνου γο β',
στροβίλου φλοιοῦ λίτραν α',
πάντα βαλῶν εἰς χύτραν καινὴν
καὶ στόμα ἀργίλη περιπλάσας,
ὅπτα ἐν καμίνῳ βαλανείου,
εἶτα ἐξελῶν

τριψον τὰ ἐγκείμενα καὶ τούτοις
ἐπιβαλῶν στέατος ἀρκείου λίτραν

ἀνελοῦ εἰς πυξίδα πρινίνην.

ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως,

λαβῶν ὅσον ἕξαρκεῖ,
ἀνάκοπτε ὧ θέλεις μύρω ἢ ναρδίνῳ
ἢ φυλλίνῳ †φλυστινε† ἄνω καὶ χρω,
χρῶν τὴν κεφαλὴν δις ἢ τρις τῆς
ἡμέρας
ἔνιοι δὲ καὶ προξυρηθέντες
καταχρίονται.

ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως αἰρῶν τοῦ
φαρμάκου

ὅσον ἕξαρκεῖ,
ἀνάκοπτε ὧ θέλεις ἡδύσματι
καὶ χριε τὴν κεφαλὴν δις τῆς ἡμέρας.
ἔνιοι δὲ καὶ ξυρώντες τὴν κεφαλὴν
ἐπιχρίουσι τῷ φαρμάκῳ
ἀνειλημμένῳ στέατι ἀρκτηίῳ.

p. 46, 2-5: Folgende Stelle, an der ein Mittel gegen Haarausfall angegeben wird, stammt aus Galen, dessen Quelle wiederum der Arzt Heras aus Kappadokien (1. Jh. v. Chr.), genauer dessen Werk *Narthex*; ist, s.:

Dynameron 3, 1:

Πρὸς ἀλωπεκίας.
Εὐζώμου σπέρματος Γο α',
καρδάμου σπέρματος Γο α',
νίτρον Γο α',
λεάνας παράχεε πίσσαν ὑγρὰν
καὶ προτριψας τὸν τόπον ἐπίχρισον,
καὶ ὅταν βούλει λαβεῖν,
θερμῶ ἀποσπόγγισον.
Αἶρε δὲ δις τῆς ἡμέρας·
ἐνεργεῖ μάλιστα ἐπὶ παιδίων.

Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 1
[XII 400, 8-15 K.]:

εὐζώμου σπέρματος μέρος ἕν,
καρδάμου μέρος α',
νίτρον μέρος α'.
ἐν ἐνίοις δὲ ἀντιγράφοις ἀπλῶς
γέγραπται,
εὐζώμου μέρος ἕν,
καρδάμου μέρος ἕν,
νίτρον μέρος ἕν,
λεάνας πίσσαν ὑγρὰν παράχει
καὶ προανατριβῶν τὸν τόπον
ἐπίπλασσε,
καὶ ὅταν ἄρῃς τὸ φάρμακον
ἀπόμασσε τὸν τόπον σπόγγῳ ἐκ
θερμοῦ,
ἄραι δὲ δις τῆς ἡμέρας.
ἐνεργεῖ δὲ μάλιστα ἐπὶ τῶν
παιδίων τοῦτο τὸ φάρμακον.

p. 46, 7-8: Auch folgendes Mittel gegen den Haarausfall, das Galen erwähnt, stammt aus Heras' *Narthex*; s.:

Dynameron des Aelius Promotus

Dynameron 3, 3:

Ἄλλο. Ἀλκυνόνιον τὸ τραχύτατον
κατακαύσας καὶ λειώσας
ἐν ἐλαίῳ
ἀπὸ λύχνου
κατάχρισον.

Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 1
[XII 398, 10-12 K.]:

Ἀλκυνόνιον τὸ τραχύτερον
κατακαύσας καὶ λειτριβήσας
σὺν ἐλαίῳ

κατάχριε τὸν τόπον,
μάλιστα ἐν λύχνῳ [an ἐκ λύχνου? v. trans.
lat.: *ex lucernis*] λαμβάνων τὸ ἔλαιον.

p. 50, 7-8: ἀναλάμβανε τροχίσκοις

Statt τροχίσκοις ist τροχίσκους zu lesen.

Siehe Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 4 [XIII 80, 3 K.]: ῥόδων χυλοῦ
γο. α'. ἀναλάμβανε τροχίσκους ἀνά < α'; a.a.O. 7, 5 [XIII 92, 7-8
K.]: σὺν ὕδατι ἀναλάμβανε τροχίσκους τριωβολιαίους; a.a.O. [XIII
93, 4-5 K.]: λεία ποιήσας ἀναλάμβανε γλυκεῖ τροχίσκους ἀνά < α';
a.a.O. 9, 2 [XIII 240, 9-10 K.]: ὄξυμέλιτος ἀναλάμβανε τροχίσκους
ἀνά ὀβολοὺς β'; a.a.O. [XIII 240, 15-16 K.]: ὕδατι ἀναλάμβανε
τροχίσκους τριωβολιαίους, κ.ἄ.

p. 50, 16: πρὸς τὰς τῆς κεφαλῆς ὀδύνας καθοδηποτοῦν μέρους.

Statt μέρους ist μέρος zu lesen.

p. 52, 4-5: ἐπὶ δὲ τῆς χρείας ἀνεῖς ὄξυκράτῳ [ὄξει] χρωῶ.

An dieser Stelle sind zwei Korrekturen angebracht: a) statt der Streichung
muß zwischen den Lesarten ὄξυκράτῳ und ὄξει muß die disjunktive
Konjunktion ἢ ergänzt werden; b) statt ἀνεῖς ist ἀν<ι>εῖς zu lesen (vom
Verb ἀνίημι, d.h. "lösen"). Es muß also geschrieben werden:

ἐπὶ δὲ τῆς χρείας ἀν<ι>εῖς ὄξυκράτῳ <ἢ> ὄξει χρωῶ.

Für diese Korrekturen sprechen u.a.

Dynameron 5, 8

[pp. 50, 28-52, 5 Crismani]:

Ἄλλο. Πρὸς κεφαλαλγίαν ἄκρωσ
ποιούν

δις ἢ τρις καταχριόμενον

Gal., *De comp. medic. per loc.* 2, 3

[XII 596, 5-14 K.]:

ἕτερον φάρμακον οὐ μόνον ἡμικρανίας

ἀλλὰ καὶ πάσης κεφαλαλγίας
κεχρονησμένης ἐπιχριόμενον,
ἐν μὲν ταῖς κεφαλαλγίαις κατὰ τοῦ
μετώπου παντός,

ἀπὸ κροτάφου ἐπὶ κροτάφον.

κρόκου < ιε´, χαλκάνθου < α´,
σχιστῆς < γ´,
σμύρνης < γ´,
ὀπίου < γ´,
ὀμφακίου < γ´,
χαλκίτεως < γ´,
κόμμεως < ιε´,
λεάνας πάντα
πρόσβαλλε οἴνου αὐστηροῦ Φαλερίνου
τὸ αὐταρκές καὶ λείου
ὡς κολλούριον <καί?> ξήρανον
ὥστε πλάσσεσθαι
καὶ ποιήσας τροχίσκους ἔχε·
ἐπὶ δὲ τῆς χρείας ἀν<ι>εἰς
ὄξυκράτῳ <η> ὄξει χρῶ.

ἐν δὲ ταῖς ἡμικρανίαις κατὰ τοῦ
ἡμίσεως
μέρους τῆς κεφαλῆς τοῦ πεπονθότος.
κρόκου δραχμᾶς ε´, χαλκάνθου < ι´,
στυπτηρίας σχιστῆς δραχμᾶς γ´.
σμύρνης δραχμᾶς γ´,
ὀπίου δραχμᾶς γ´,
ὀμφακίου δραχμᾶς γ´,
κόμμεως δραχμᾶς ιε´,
λιώσας πάντα
πρόσβαλλε οἴνου φαλερίνου
καὶ λείου πάλιν
ὡς κολλούριον,
εἶτα ἀναπλάσας
τροχίσκους
ἐπὶ τῆς χρείας ἀνιεις
ὄξυκράτῳ ἢ ὄξει κατάχρειε.

Siehe außerdem Gal., *De comp. medic. per loc.* 2, 3 [XII 594, 3-6 K.]:
λεάνας ταῦτα πρόσβαλλε οἴνου αὐστηροῦ φαλερίνου τὸ αὐταρκές
καὶ τρίβε ὡς κολλούριον, εἶτα ποιήσας τροχίσκους, ἐπὶ τῆς χρείας
ἀνιεις ὄξυκράτῳ ἢ ὄξει χρῶ; vgl. auch *Dynameron*, p. 52, 8-9 Crismani:
ἐπὶ δὲ τῆς χρείας ὄξει χρῶ.

p. 52, 14-15: εἶτ' ἔμβροχε οἴνω ἢ ὄξω γλιαρῶ.
Statt ὄξω ist ὄξει zu lesen.

Siehe Gal., *De simpl. medic. temp. et fac.* 7, 10 [XII 25, 8-9 K.]:
διαπύρους ἐπ' ἀνθρώπων ἐργασάμενον καὶ οἴνω ἢ ὄξει σβεννύναι;
De comp. medic. per loc. 5, 5 [XII 879, 11-12 K.]: λαπάθου ῥίζας σὺν
οἴνω ἢ ὄξει ἐψήσας, und *De comp. medic. per gen.* 5, 3 [XIII 835, 3 K.]:
ἀναλάμβανε οἴνω ἢ ὄξει καὶ λεάνας χρῶ.

p. 54, 2-3: καταίονει τὸ βρέγμα πηγανίνῳ ἐλαίῳ καὶ τοῦτο ποιεῖ· εἰ δὲ
τούτου δεήσει, εἰσέτι θέρμανον εὐφόρβιον ἐπιβάλλων τῷ ἐλαίῳ ...

Das Komma ist nicht nach δεήσει, sondern nach εἰσέτι zu setzen; wahr-
scheinlich muß τι ergänzt werden:

εἰ δὲ <τι> τούτου δεήσει εἰσέτι, θέρμανον ...

(d.h. "falls etwas mehr notwendig ist, erhitze ...").

Siehe auch:

Dynameron des Aelius Promotus

<i>Dynameron</i> 7, 1 [p. 54, 1-4 Crismani]: Πρὸς τὰς ἐκ καταψύξεως κεφαλαλγίας.	Gal., <i>De comp. medic. per loc.</i> 2, 1 [XII 511, 13-18 K.]: (XII 503: Πρὸς κεφαλαγίαν διὰ κατάψυξιν)
Καταιόνει τὸ βρέγμα πηγανίνῳ ἐλαίῳ	ἀλλ' ἄρχει πηγάνειον ἔλαιον θερμοῦν καταντλήσαντα κατὰ τοῦ βρέγματος, ὡς εἴρηται,
καὶ τοῦτο ποιεῖ· εἰ δὲ τούτου <τι (πλέον)> δεήσει	τελέως ἀπαλλάξει τὸν ἄνθρωπον. εἰ δὲ καὶ σφοδροτέρας δεήσοι θερμασίας,
εἰσέτι, θερμανον εὐφόρβιον ἐπιβάλλον τῷ ἐλαίῳ	ἐπεμβάλλειν εὐφόρβιον τῷ ἐλαίῳ καὶ ὅσα διὰ πεπέρεως σκευάζεται.
ἢ ναρδίνῳ ἢ ἀμαρακίνῳ, ἐπάλειφε, καὶ τὰς ῥίνας δὲ καὶ τὰ ὄτα	ἀλείφειν δὲ μύρους τοῖσδε χρῆ τὸ μέτωπον
θερμοτέροις ἡδύσμασιν ὑπόχρισον ...	καὶ ῥινῶν τοὺς πόρους, μάλιστα μὲν ἰρίνῳ καὶ ἀμαρακίνῳ καὶ ναρδίνῳ.

p. 54, 8-11: Zum Mittel, von dem hier die Rede ist und das den Katarrh augenblicklich stoppt, s.:

<i>Dynameron</i> 8, 1: Πρὸς κατάρρουν ποιοῦν εὐθύς προκοπὴν αἰσθητήν. Σμύρνης < α' , χαλβάνης < α' , ὀπίου < α' , στύρακος < α' , γλυκεῖ ἀναλάμβανε, καὶ ποιεῖ ὀροβιαία καταπότια καὶ δίδου εἰς κοίτην β' , καὶ ἐπρ<ρ>οφείτω γλυκέος κεκραμένου κυάθους γ' .	Orib., <i>Coll. med. ecl.</i> 26, 2 [CMG VI/2/2, p. 193, 27-29]: Ἄλλο πρὸς κατάρρουν. Στύρακος < δ' , σμύρνης, ὀπίου, χαλβάνης ἀνὰ < α' , γλυκεῖ ἀναλαβὼν ποιεῖ ὀροβιαία καταπότια καὶ δίδου εἰς κοίτην β' ἢ γ' ἢ δ' , καὶ ἐπρροφείτω γλυκέος κεκραμένου κυ. β' .
---	--

p. 54, 13-14: μέλιτι ἐφθῶ δὲ ἀναλάμβανε

δὲ muß gestrichen werden.

Siehe auch folgendes Mittel gegen den Katarrh, das bei Oreibasius erwähnt wird:

Dynameron 8, 2

[p. 54, 12-14 Crismani]:

Ἄλλο. Πρὸς τοὺς κατάρρω ἔχομένους.

Ἵρμίνου σπέρματος μέρος α΄,
μήκωνος σπέρματος πεφρυγμένου
μέρος α΄,

λινοσπέρμου μέρος α΄,

μέλιτι ἐφθῶ [δὲ] ἀναλάμβανε

καὶ πρῶϊας διαμασάσθω.

Orib., *Coll. med. ecl.* 26, 3

[CMG VI/2/2, p. 193, 29-31]:

Ἄλλο.

Ἵρμίνου σπέρματος,
μήκωνος μελαίνης σπέρματος,

λινοσπέρμου πεφωγμένου ἴσα

μέλιτι ἐφθῶ ἀναλαβῶν

δίδου νήσται διαμασάσθαι.

p. 54, 27-30: Ἄλλο. Ἐπίπαστον κρανίου καὶ παῦον κατάρρουν καὶ κεφαλὴν ῥευματιζομένην. Ὑπερικοῦ Γο α΄, σχοίνου ἄνθους Γο α΄, ἴρεως Γο α΄, ξυλοβαλσάμου Γο α΄· πάντα ἴσα κόψας, σείσας, χρῶ ἐπιπάσσω τὸ κρανίον.

An dieser Stelle verzeichnet man eine ungewöhnliche Wiederholung der Quantität der Substanzen, aus denen das Mittel zusammengesetzt ist; nachdem gesagt wird, daß von jeder Substanz eine Unze nötig ist, heißt es nach der Aufzählung der Substanzen, daß die Substanzen in gleicher Dosierung (ἴσα) verwendet werden müssen. Wahrscheinlich ist die Lesart Γο α΄ nach jeder Substanz ein späterer Nachtrag, der von ἴσα (und nicht umgekehrt) hervorgerufen wurde. Dieser Vorschlag stützt sich auf den Vergleich mit folgenden Stellen:

Dynameron 8, 7:

Ἄλλο. Ἐπίπαστον κρανίου

καὶ παῦον κατάρρουν

καὶ κεφαλὴν ῥευματιζομένην.

Ἵπερικοῦ Γο α΄, σχοίνου ἄνθους Γο α΄,

ἴρεως Γο α΄, ξυλοβαλσάμου Γο α΄·

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 511, 5-7 K.]:

Πάσμα κρανίου

παύων

ῥεῦμα αὐτοῦ.

Λαβῶν ὑπερικοῦ, σχοίνου ἄνθους,

ἴρεως, ξυλοβαλσάμου <ἀνά> (suppl.)

γο. α΄.

Dynameron des Aelius Promotus

πάντα ἴσα κόψας, σείσας, χρῶ
ἐπιπάσσω τὸ κρῶνιον. κόψας καὶ σήσας χρῶ
ἐπιπαύων [-πάσσω leg.] τῷ κρῶνιῳ
ἴσα [Ael. Promotus] ist analog dem <ἀνὰ> γο. α' [ps.-Galen].

p. 58, 19: Ἄλλο. Ἀναγαλλίδος χυλὸν τῆς κυάνης.

Statt κυάνης ist κυανῆς zu schreiben.

Siehe Diosc., *De simpl. medic.* 2, 65, 2 [III 275, 11-12 Wellmann]: ἀναγαλλίδος χυλὸς κυανῆς καθ' ἑαυτόν; *De mat. med.* 2, 178 RV [I 247, 12 Wellmann]: ἀναγαλλίς ἢ κυανῆ· οἱ δὲ κόρχορον; Aet., *Lib. med.* 8, 35 [CMG VIII/2, p. 450, 7]: ἔνσταξε ἀναγαλλίδος τῆς κυανῆς χυλόν, u.a.

p. 60, 2-3: Ἀποφλεγματισμὸς κατασπῶν τὸ ἐν κρῶνιῳ φλέγμα καὶ τὴν κατὰ τοῦ στομάχου φλεγματώδη οὐσίαν κατασπῶν ἐσθιόμενος.

Statt καὶ τὴν κατὰ τοῦ στομάχου ist καὶ τὴν κατὰ τὸν στόμαχον (d.h. "die schleimige Substanz, die sich im Magen angehäuft hat") zu lesen. M.E. ist diese Lösung nicht nur einfach, sondern paßt auch am besten zur Syntax der vorliegenden Stelle.

Zu einer weiteren Stelle, an der diese Entfernung des Schleims erwähnt wird, s.:

Dynameron 11, 1

[p. 60, 2-10 Crismani]:

Ἀποφλεγματισμὸς κατασπῶν
τὸ ἐν τῷ κρῶνιῳ φλέγμα
καὶ τὴν κατὰ τὸν στόμαχον
φλεγματώδη
οὐσίαν κατασπῶν ἐσθιόμενος.
Τὸ δὲ τοῦ κρῶνιου κατασπᾶ
ἀναγαργαριζόμενος·
ὄριγάνου κόμης χειροπληθές, ὑσσώπου,
σαμψύχου χειροπληθές,
γλήχωνος χειροπληθές,
θύμου χειροπληθές·
ταῦτα ἔψιε μετὰ γλυκέος
ξεστῶν τριῶν ἐλαφρώς
ἄχρις ἔλθῃ εἰς ξέστην ἕνα,
καὶ δίδου ἅπαντ' ἀναγαργαρίζεσθαι,

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 570, 1-7 K.]:

Ἀποφλεγματισμὸς ἀνασπῶν

ἐκ τοῦ στομάχου φλέγμα

ἐσθιόμενος·

ἀπὸ δὲ τῆς κεφαλῆς,

ἀναγαργαριζόμενος.

Ὅριγάνου, κόμμεως, ὑσσώπου,

σάμψύχου,

γλήχωνος,

θύμου

ταῦτα ἔψιε μετὰ γλυκέος

γο. γ'.

ἕως οὐ γένηται α'.

καὶ δίδου ἀναγαργαρίζεσθαι.

ἄνω προσέχοντι·

ποιεῖ γὰρ ἐπισυρμόν πολλὸν ἀπὸ μᾶς
φλέγματος παχέος.

ἐξοίσει δὲ καὶ τὰ ἐν πνεύμονι
ἐσθιόμενος.

Τοῦτο ποιεῖ ἐπὶ ἡμέρας πέντε,

καὶ διάξεις χωρὶς φλέγματος,
εἰ χρήσαιο ἐν περιόδοις.

ἐκτινάσσει γὰρ καὶ τὰ ἐν τῷ πνεύμονι
ἐσθιόμενος.

ποιεῖ [leg. ποιεῖ] δὲ τοῦτο ἐπὶ ἡμέρας,
πεπεύραται γὰρ.

p. 64, 18-21: Zum Mittel für Milzleiden, das hier erwähnt wird, s.:

Dynameron 13, 9:

Ἄλλο. Σπληνικόν,
σινήπεως, καρδάμου, τήλεως
λινοσπέρμου, μυροβαλάνου
πέσματος ἀνά < ἡ·
ἀναλάμβανε κεδρία ἐφθῆ,
φυράσας ὄξει σκιλλητικῶ.
ἢ χρήσις πρὸ βαλανείου·
ποιεῖ δὲ ὡς φάρμακον
καὶ ἐπιτίθεται·

Gal., *De comp. medic. per loc.* 9, 2
[XIII 248, 1-5 K.]:

ἄλλο Διοδώρου.
σινήπεως, καρδάμου, τήλεως,
λινοσπέρμου, μυροβαλάνου
πέσματος ἀνά < ἡ·
ἀναλάμβανε κεδρία ἐφθῆ,
προσφυράσας ὄξει σκιλλητικῶ.
ἢ χρήσις πρὸ βαλανείου
τὸ φάρμακόν ἐστι καλόν,

καὶ μετὰ τὴν χρῆσιν αἶμα ἀπουροῦσι.

καλὸν γὰρ πάνυ πρὸς σπλήνα.

p. 66, 9-11: ἐπίθες ἐν δέρματι· εἰ ὑποφέρει ὁ κάμνων ἐπὶ ὥρας τρεῖς
καὶ πρόσαγε εἰς βαλανεῖον καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν κηρωτὴν ἐπίθες.

Die Stelle muß wie folgt geschrieben werden:

ἐπίθες ἐν δέρματι<> εἰ ὑποφέρει ὁ κάμνων<> ἐπὶ ὥρας τρεῖς καὶ [an
<> εἶτα?] πρόσαγε εἰς βαλανεῖον καὶ μετὰ τὸ λουτρὸν κηρωτὴν ἐπίθες.
Vgl. Gal., *De comp. medic. per loc.* 11, 2 [XIII 353, 17-354, 1 K.]: εἰς
τρόπον ἐμπλάσματος ἐπιτίθει κατὰ τοῦ ἀλγοῦντος τόπου ἐπὶ ὥρας
τρεῖς, εἶτα πέμπε εἰς βαλανεῖον, und a.a.O. 10, 2 [XIII 252, 7-8 K.]:
φυλάττων καὶ ταινιδίῳ κατέχων τὸ ἐπικείμενον μάλαγμα, εἶτα πέμπε
εἰς βαλανεῖον οὕτως ἐπιδεδεμένον.

pp. 66, 30-68, 2: καὶ δίδου εἰς κυάθους τρεῖς ἐπὶ ἡμέρας δύο· ἐὰν
δὲ ἐσκληρωμένος ᾖ, [διελεῖν τὴν δόσιν εἰς τρία], δίδου ἐπὶ ἡμέραν
μίαν.

An vorliegender Stelle sind zwei Bemerkungen angebracht:
Der Sinn des Satzes δίδου εἰς κῦαθους τρεῖς ἐπὶ ἡμέρας δύο ist problematisch, weil nicht angegeben wird, mit drei Bechern welcher Flüssigkeit die Pastillen eingenommen (oder aufgelöst?) werden müssen; auch die Dosis wird nicht erwähnt, d.h. wie viele Pastillen jedesmal eingenommen werden; auf Grund desselben Mittels, das bei Galen erwähnt wird, muß der Satz wie folgt ergänzt werden:

δίδου << α' > εἰς <ὄξυμέλιτος> κῦαθους τρεῖς ἐπὶ ἡμέρας δύο.
Vgl. auch Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 6 [XIII 113, 12-13 K.]: λεάνας ὁμοῦ τὸ ἡμισυ δίδου σὺν ὕδατος κῦαθῶ ἐνί; a.a.O. [XIII 114, 1 K.]: δίδου κῦαμου Αἰγυπτίου μέγεθος ἐν ὕδατος κῦαθοῖς τρισί; a.a.O. [XIII 115, 1 K.]: δίδου κοχλιάριον ἐν μεθ' ὕδατος κῦαθῶν δυοῖν ἢ τριῶν, u.a.

Die zweite Bemerkung betrifft die vorgeschlagene Streichung des Satzes διελεῖν τὴν δόσιν εἰς τρία, dessen Existenz nicht begründet sei; auch gibt die Herausgeberin nicht an, warum und zu welchem Wort oder Satz er eine Glosse sein soll; allerdings muß διελεῖν in διελῶν korrigiert und der Satz als wesentliches Element des Textes verstanden werden:

διελῶν τὴν δόσιν εἰς τρία, δίδου ἐπὶ ἡμέραν μίαν,
(Übers.: "... nachdem die Dosis dreigeteilt wird, muß sie an einem Tag eingenommen werden").
Vgl. Orib., *Coll. med.* 8, 47, 16 [VI/1/1, p. 299, 19-21]: Κνήκου λευκοῦ λίτρα α' πεφρυγμένον καὶ λελεπισμένον, μέλιτος κῦαθοι γ', ἀνήσου < α' >, ἰσχάδων τῆς σαρκὸς ἀριθμὸν λ'· δώσεις δὲ πρὸ δείπνου διελῶν ὡς βασιλικοῦ καρούου μέγεθος β' ἢ γ'.
Zur Pastille s. auch:

Dynameron 14, 1
[pp. 66, 27-68, 2 Crismani]:
Τροχίσκος σπληνικός
τήκων ὄλον τὸν ὄγκον

Gal., *De comp. medic. per loc.* 10, 2
[XIII 242, 14-243, 5 K.]:
Τροχίσκος σπληνικός
ὑπεκτῆχει τὸν ὄγκον.

Ἐρείκης καρπού, πεπέρεως λευκοῦ,
ἀμμωνιακοῦ θυμιάματος ἀνά < β´·
κόψας, σείσας καλῶς,
ἔμβαλε ἐν θυίᾳ,
προλελειωμένου τοῦ ἀμμωνιακοῦ
ὄξει σκιλλιτικῷ·
εἶτα ἐπίβαλλε τὰ ξηρὰ
καὶ ποίει τροχίσκους ἀπὸ < α´ καὶ
δίδου
<< α´> εἰς <ὄξιμέλιτος> κυάθους
τρεις
ἐπὶ ἡμέρας δύο·
ἐὰν δὲ ἐσκληρωμένος ᾖ,
διελὼν τὴν δόσιν εἰς τρία,
δίδου ἐπὶ ἡμέραν μίαν.

Ἐρείκης καρπού < δ´· πεπέρεως
λευκοῦ,
νάρδου Συριακῆς,
ἀμμωνιακοῦ θυμιάματος ἀνά < β´·
τὰ ξηρὰ κόπτεται καὶ σήθεται·
τὸ δὲ ἀμμωνιακὸν ὄξει
σκιλλιτικῷ [σκιλλιτικῶδει ed.]
διαλύεται
καὶ τοῖς ξηροῖς ἐπιβαλλόμενον
ἀναπλάττεται
καὶ γίνονται τροχίσκοι ἀνά < α´
ἄγοντες,
δίδοται < α´
καὶ ὄξιμέλιτος κυάθοι γ´·
ὁ δούς τὸ φάρμακον ἔλεγε
πεποτηκέναι
δελφάκιον ἐπὶ ἡμέρας τρεῖς,
μετὰ δὲ ταῦτα τὸ δελφάκιον
ἀνατμηθὲν
ἄσπληνον εὐρεθῆναι.

p. 68, 14-15: Ἄγνου τοῦ ξύλου τὸν φλοιὸν συνθλάσας καὶ ἐψήσας,
ὔδατι [ἐπιτρίτω] <ἀποτριτωθέντι> πότιζε
ἐπιτρίτω cod.: sicut glossam seclusit ed. (!) : <ἀποτριτωθέντι> proposuit
ed. coll. § 6.

Es ist wahrscheinlich, daß das überlieferte ἐπιτρίτω durch ein (leicht nachvollziehbares) Mißverständnis von ἐπὶ τρίτον entstanden ist; anstatt der grundlosen Streichung oder des Zusatzes muß der Text wie folgt geschrieben werden (das Komma nach ἐψήσας muß gestrichen und nach ἐπὶ τρίτον gesetzt werden):

Dynameron des Aelius Promotus

Ἄγνου τοῦ ξύλου τὸν φλοιὸν συνθλάσας καὶ ἐψήσας ὕδατι ἐπὶ τρίτον, πότιζε.

Siehe auch Diosc., *De mat. med.* 3, 95 [II 108, 12-13 Wellmann]: κοιλίαν τε ἴσθησιν ἐπὶ τρίτον ἐψόμενον; vgl. Gal., *De comp. medic. per loc.* 5, 5 [XII 879, 11 K.]: ἀφέψου εἰς τὸ τρίτον μέρος; a.a.O. [XII 879, 13-14 K.]: ἐπέσθω δὲ ἄχρις ἂν εἰς τὸ τρίτον ἔλθῃ; Orib., *Coll. med. ecl.* 53, 8 [CMG VI/2/2, p. 215, 18]: καὶ ἐψήσας εἰς τὸ τρίτον, u.a.

σ. 68, 19: ἡ δόσις τριώβλων ἐν οἴνω.

Statt τριώβλων ist τριώβολον zu lesen (oder τριώβολον s. Montanari, *GI*, s.vv.). Siehe Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 5 [XIII 114, 3-4 K.]: ἡ δόσις τριώβολον ἐν ὄξυμέλιτι; *De antid.* 2, 14 [XIV 190, 1-2 K.]: ἔστω δὲ ἡ τελεία δόσις τριώβολον; Orib., *Coll. med. ecl.* 62, 7 [CMG VI/2/2, p. 226, 38]: ἡ δόσις τριώβολον; a.a.O. 63, 12 [CMG VI/2/2, p. 23-24]: ἡ δόσις τριώβολον μετὰ κυάθου γλυκέος κεκραμένου; Aet., *Lib. med.* 11, 13 [p. 574, 32 Daremberg - Ruelle]: ἡ δόσις τριώβολον μετὰ κονδίτου ἢ ὑδρομέλιτος; a.a.O. 11, 29 [p. 578, 31 Daremberg - Ruelle]; vgl. auch Diosc., *De simpl. medic.* 2, Vorrede [III 242, 10-11 Wellmann]: ἡ μὲν ἐλαχίστη πόσις ἐστὶ τριώβολον; Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 5 [XIII 102, 8-9 K.]: δίδου τριώβολον καὶ μελικράτου κυάθους γ; a.a.O. 8, 3 [XIII 158, 8 K.]; a.a.O. 8, 4 [XIII 171, 18-172, 1 K.]; a.a.O. 9, 5 [XIII 303, 3 K.].

p. 72, 1-3: Zum hier erwähnten Mittel, das die Steine auflöst, s.:

Dynameron 16, 4:

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 576, 9-10 K.]:

Λίθους θραῦον

Ἄλλο θραῦον λίθους.

καὶ παρασκευάζον ἐξουρεῖν

ἐπὶ τε ἀρρένων καὶ θηλειῶν.

Δάφνης φλοιὸν ἀνάξει σὺν ὕδατι

Δάφνης φλοιὸν ἀνάξουσιν ὕδατι

ἄχρις ἀποτριώσεως

ἕως ἀποτριώσεως

καὶ δίδου ἐκ τούτου ῥοφεῖν

καὶ δίδου ῥοφεῖν.

ἐνεργεῖ γὰρ λίαν.

p. 72, 6-7: τὸ δ' αὐτὸ τὸ καὶ νεφροτικοῖς εὔθετον.

τὸ nach αὐτὸ muß gestrichen werden (Dittographie).

p. 72, 11-14: Zum hier erwähnten Mittel, das den Blasenstein vertreiben hilft, s.:

Dynameron 16, 7:

Πρὸς λιθιῶντας
ὥστε ἐξουρηῆσαι τὸν λίθον.
Στρουθίου, ῥήου Ποντικοῦ,
καππάρεως ῥίζης ἀνά < α' ,
ἀναπλάσας
δίδου οἴνω λευκῷ νήσται
καθ' ἡμέραν.
εὐρήσεις ἐν τοῖς οὔροις
ὑπόστασιν λιθώδη.
Τοῦτο ἐν ὀκτῶ ἡμέραις
θρύπτει πάντα τὸν λίθον.

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 576, 13-15]:

Πεπειραμένον πρὸς λιθιῶντας.

Στρουθίου, ῥέου Ποντικοῦ,
καππάρεως < α' ,

δίδου σὺν οἴνω λευκῷ
καθ' ἡμέραν < α' ,
καὶ οὐρήσεις ὑπόστασιν
ἐν τῷ οὔρῳ λιθώδη.

p. 74, 22-29: Zu diesem Mittel s.:

Dynameron 16, 13:

Ἄλλο. Λίθους κατασπῶν

καὶ πρὸς τὰς ἐν νεφροῖς διαθέσεις
καὶ οὔρα κατασπᾶ
κασσίας < α' , σελίνου σπέρματος < γ' ,
σμύρνης < α' ,
πεπέρεως λευκοῦ < β' ,
λιβάνου < γ' ,
τηκολίθου ἄρρενος < α' ,
τηκολίθου θηλυκοῦ < α' ,
σταφυλίνου [< γ'] σπέρματος < β' ,
ἀννήσου < β' ,
σύρακος < γ' , ἴρεως < γ' ,
μήκωνος σπέρματος < β' ,
κυτέρου < γ' ,
ναρδοστάχου < β' ,

Gal., *De comp. medic. per loc.* 10, 1

[XIII 324, 17-325, 8 K.]:

Πρὸς λιθιῶντας ὥστε θρύπτειν
καὶ αὐθις μὴ συνίστασθαι.

κασσίας < β' , σελίνου σπέρματος < γ' ,
σμύρνης μιναιίας < δ' ,
πεπέρεως λευκοῦ < β' ,
λιβάνου < γ' ,
λίθου Συριακοῦ ἄρρενος < α' ,
ἢ τοῦ θήλεος < α' ,
σταφυλίνου σπέρματος,
ἀνίσου ἀνά < β' ,
σύρακος < γ' , ἴρεως Ἰλλυρικῆς < γ' ,
μήκωνος λευκῆς σπέρματος < β' ,

ναρδοστάχου ἴσον,

Dynameron des Aelius Promotus

ἀμυγδάλων πικρῶν < β´ , ἀκόρου < β´ , ἀσάρου < γ´ , σμύρνης σπέρματος < β´ , σικύου ἡμέρου σπέρματος < β´ ,	ἀμυγδάλων πικρῶν καθαρῶν, ἀσάρου ἀνὰ < γ´ , σμυρνίου σπέρματος, κυπέρου ἀνὰ < β´ . μέλιτος Ἀττικοῦ τὸ ἰκανόν. δίδου καθ´ ἡμέραν
ἀναλάμβανε μέλιτι. ἡ δόσις κυάμου τὸ μέγεθος <πυρέσσουσι> μετὰ ὕδρομέλιτος, ἀπυρέτοις μετὰ γλυκέος κυάθου ἑνός.	

p. 76, 18-20: Zu diesem harntreibenden Mittel, das gegen die Dysurie und die Strangurie eingesetzt werden kann, s.:

<i>Dynameron</i> 17, 6 [p. 76, 18-20 Crismani]: Ἄλλο. Πρὸς δυσουρίαν καὶ στραγγουρίαν τοῖς δεινῶς διακειμένοις ἀνδράσι καὶ γυναίξι. Κόστου, μέλιτος, ὕδατος κοτύλην μίαν δίδου πεῖν κρᾶσιν, τὸν μισθὸν προαπαιτῶν.	[Gal.], <i>De remed. parab.</i> 3 [XIV 577, 3-5 K.]: Πρὸς δυσουρίαν καὶ στραγγουρίαν. Κόστου, μέλιτος, ὕδατος κυάθους θ´ δίδου πεῖν κρᾶτῆρα, τὸν μισθὸν προαπαιτῶν.
---	---

p. 78, 6: Πρὸς τὰ τῆς κύστεως πάθη καὶ αἷμα ἀπουροῦντας.
Der Titel des Kapitels muß wie folgt korrigiert werden:
Πρὸς τὰ τῆς κύστεως πάθη καὶ <τοῦς> αἷμα ἀπουροῦντας.

pp. 78, 23-80, 2: Zu diesem Mittel gegen die Leiden des Urogenitaltrakts s.:

<i>Dynameron</i> 18, 3: Πρὸς τοὺς τοῦ οὐρητήρος πόνους	[Gal.], <i>De remed. parab.</i> 3 [XIV 572, 5-10 K.]: Πρὸς πόνον οὐρητήρος
---	--

καὶ ἰσχυρίαν καὶ δυσουρίαν	καὶ δυσουρίαν
	καὶ δύσπνοιαν
καὶ ἀπουροῦντας αἷμα καὶ λιθιώντας,	καὶ οὐροῦντας αἷμα καὶ λιθιώντας.
λέγεται δὲ Ἴπποκράτους ἢ διὰ τῶν φυτῶν.	
Ἀσάρου, μήου, νάρδου Κελτικῆς ἴσα	Ἀσάρου, μίσους, νάρδου Κελτικῆς ἴσα
ἀναλάμβανε μέλιτι Ἀττικῶ	ἀναλάμβανε μέλιτι Ἀττικῶ
ἀπηφρισμένῳ.	ἀπηφρισμένῳ
Δίδου καρῶν Ποντικῶν τὸ μέγεθος,	καὶ δίδου καρῶν Ποντικῶν τὸ μέγεθος,
εὐρώστοις,	εὐρωστεῖν γὰρ ποιεῖ
παισὶ δὲ καὶ πρεσβύταις ἦττον,	καὶ πρεσβύτας,
ξηρὰν δὲ ἔχε πρὸς τήρησιν	τοὺς ξηρὰν ἔχοντας ῥύσιν
καὶ εὐτονωτέρῳ ἔσται.	καὶ εὐτονωτέρῳ ποιεῖ.

p. 80, 26: πρὸς ἐν αἰδοίοις ἔλκη

Es ist wahrscheinlich, daß der Titel wie folgt korrigiert werden muß:

πρὸς <τὰ> ἐν αἰδοίοις ἔλκη.

Siehe alle ähnlichen Ausdrücke im selben Kapitel, p. 80, 27 Crismani:

πρὸς τὰς τοῦ αἰδοίου νομάς; p. 82, 21 Cr.: Ὑγρὰ ποιούσα πρὸς τὰ ἐν
αἰδοίοις ἔλκη; p. 84, 11 Cr.: Πρὸς τὰ ἐν αἰδοίοις ἔλκη

p. 82, 8: Ἄλλο. Ἐνεργῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ δακτυλίῳ ῥήξεων ποιεῖ
ἀπαραβάτος

Die Stelle muß wie folgt korrigiert werden:

Ἄλλο. Ἐνεργῆς καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ δακτυλίῳ ῥήξεων· ποιεῖ
ἀπαραβάτως.

Siehe Aet., *Lib. med.* 2, 34 [CMG VIII/1, p. 167, 16-17]: καὶ γὰρ ἡ
ἄσφαλτος πνομένη τὸ αὐτὸ ποιεῖ ἀπαραβάτως; a.a.O. 9, 2 [p. 279,
17-18 Zervos]: μάλιστα δὲ πάντων τὰς δήξεις παύει γάλα ὄνειον,
εἰ δὲ μὴ βόειον, πνόμενον εὐθήμελκτον, ἀπαραβάτως γὰρ ποιεῖ;
a.a.O. 9, 35 [p. 363, 18 Zervos]: πολλῶ δὲ [μᾶλλον] ἢ τοῦ Ἔσδρα,
ἀπαραβάτως γὰρ ποιεῖ; vgl. auch a.a.O. 1, 285 [CMG VIII/1, p. 112,
17-18] (ἀπαραβάτως ἐκτινάσσει); a.a.O. 12, 53 [p. 90, 2-3 Costomoi-
ris] (ἀπαλλάττουσα ἀπαραβάτως); [Gal.], *Progn. de decub.* 3 [XIX

Dynameron des Aelius Promotus

535, 16-17 K.] (σώζονται δὲ ἀπαραβάτως); a.a.O. 7 [XIX 551, 8-9 K.] (ἀπαραβάτως σωθήσονται), u.a.

p. 84, 20: πρὸς κήλας παιδίων κἄν ἢ χρόνια.

Statt des überlieferten ἢ χρόνια ist ὥσι χρόνια<ι> [sc. κήλαι] zu lesen; der Fehler stammt wahrscheinlich aus dem Titel des Kapitels: Πρὸς τὰ τῶν παιδίων κηλύδρια.

p. 88, 4-5: τὰς δὲ κοχλίας προλείου κατ' ἰδίαν μετὰ τῶν ὄστράκων

Statt τὰς κοχλίας ist τοὺς κοχλίας zu lesen.

p. 90, 10-11: Zu beiden Teilen dieses Rezepts s.:

Dynameron 23, 5:

Ἄλλο. Λαβῶν ῥαφίδον,
τὸ θαλάσσιον ὀψάριον, καύσας
<καί> τὴν σποδὸν πάρεχε πεῖν

ἢ λαγωῦ ἐγκέφαλον
σὺν οἴνῳ πότιξε.

[Gal.], *De remed. parab.* 3
[XIV 577, 16-17 K.] (Πρὸς
στραγγοῦριαν):

λαβῶν ῥαφίδα,
τὸ θαλάσσιον ὀψάριον, καύσας
καὶ τὴν σποδιὰν δὸς πεῖν,

und

[XIV 577, 11-12 K.]

Πρὸς τοὺς ἐνουροῦντας εἰς τὰ σάγια.

Λαγωῦ ἐγκέφαλον
σὺν οἴνῳ πότισον.

p. 92, 19-20: Ἄλλο. Πεπέρεως κόκκοι ζ', κόρεως στέατος τὸ ἀρκοῦν·
χρῖσον τὸ ἄκρον τοῦ αἰδοίου, [μίξας καὶ] χρῶ.

Das Verb χρῶ kann nicht ein Teil des Rezepts für das vorausgegangene Medikament sein und natürlich auch keine Anweisung, es zu benutzen, weil beides bereits erfolgt ist (χρῖσον). Es ist wahrscheinlich, daß der Ausdruck μίξας καὶ χρῶ den letzten Teil einer anderen Rezeptur darstellt, die unvollständig überliefert wird; m.E. ist die Stelle wie folgt zu korrigieren:

Ἄλλο. Πεπέρεως κόκκοι ζ', κόρεως στέατος τὸ ἀρκούν· χρίσον τὸ ἄκρον τοῦ αἰδοίου.

<Ἄλλο. ...> μίξας καὶ χρῶ.

p. 98, 3-4: ἀναλάμβανε ὕδατι καὶ ποίει κόκκους κυάμου Αἰγυπτίου μέγεθος· ἡ δόσις ἐν ἡ δύο· δραστικόν.

Statt ἐν ist εἷς zu lesen, d.h.:

ἡ δόσις εἷς [sc. κόκκος] ἢ δύο.

Man könnte auch κόκκους in κοκκία korrigieren (die vorgeschlagene Korrektur ist allerdings einfacher).

p. 100, 23-24: Zu diesem Herzmittel s.:

Dynameron 29, 3:

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 532, 3-4 K.]:

Ἄλλο. Πρὸς καρδιακούς.

Πρὸς καρδιακούς.

Φακὸν σὺν πατητῷ φοίνικι

Φακὴν σὺν [σ]πατητοῖς φοίνικι

καὶ οἴνῳ Μενδησίῳ ἐψήσας, πότιζε
χλιάνας.

καὶ οἴνῳ Μενδησίῳ πότισσον ἐψητόν.

p. 100, 26-28: Zu diesem Medikament gegen Herzleiden s.:

Dynameron 29, 5:

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 532, 5-7 K.]:

Ἄλλο. Πρὸς ὀδυνωμένην τὴν καρδίαν.

Πρὸς δὲ τοὺς ὀδυνωμένους τὴν καρδίαν.

Πολύγονον λειώσας εὐ μάλα,

Πολύγονον λειώσας εὐ μάλα,

ἢ μήλα κυδώνια σὺν ὄξει

ἢ μήλα, ἢ κυδώνια σὺν ὄξει

ἐψηθέντα καὶ λειωθέντα

ἐψηθέντα καὶ λειωθέντα

μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης

μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἀναλαβὼν

ἢ φοινίκων,

κατάπλασσε.

κατάπλασσε.

p. 102, 1: Ἀνδράχην [ἦν] μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἀναλαβὼν μυρσίην ἐπιτίθει.

Zwei Bemerkungen sind hier am Platz: am Anfang des Rezepts muß Ἄλλο ergänzt werden. Die zweite Bemerkung betrifft den

letzten Satz, in dem die Rede von der unterschiedlichen Art ist, das Medikament aufzutragen, d.h. entweder als Rosen- oder als Myrtenpommade; demnach ist der Text wie folgt zu korrigieren:

<Άλλο.> Ἀνδράχνην [ἦν] μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἀναλαβῶν <ἦ> μυρσίνης<ς> ἐπιτίθει.

μυρσίνη braucht nicht in μυρσίνην korrigiert zu werden; s. [Gal.], *De remed. parab.* 2, 17 [XIV 451, 1-2 K.]: Τρύγα ξηρὰν ἀναλάμβανε κηρωτῆ ἢ μυρσίνη ἢ ῥοδίνη, καὶ χρώ; Orib., *Coll. med. ecl.* 98, 5 [CMG VI/2/2, p. 277, 25-27]: ἐπὶ δ' αἰδοίων καὶ τῶν λοιπῶν ἐλκῶν πρὸς μέρος τοῦ φαρμάκου ῥοδίνης κηρωτῆς ἢ μυρσίνης ἑπτὰ μέρη μίγνυμεν; a.a.O. 106, 4 [CMG VI/2/2, p. 286, 30-31]: Κρίνου ῥίζαι λειωθεῖσαι ἀναλαμβάνονται κηρωτῆ ῥοδίνῃ ἢ μυρσίνῃ; Aet., *Lib. med.* 8, 19 [CMG VIII/2, p. 430, 14-15]: τρύγα ὄξους καύσας καὶ κηρωτῆ ῥοδίνῃ ἢ μυρσίνῃ ἀναλαβῶν ἐπιτίθει.

Zu diesem Mittel s.:

Dynameron 29, 6:

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 532, 8-9 K.]:

<Άλλο> (addidi). Ἀνδράχνην [ἦν]
μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἀναλαβῶν
<ἦ> μυρσίνης ἐπιτίθει.

ἢ ἀνδράχνην
μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἀναλαβῶν
ἢ μυρσίνης ἐπίθει.

p. 102, 2-6: Zu diesem Herzmittel s.:

Dynameron 29, 7:

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 532, 10-13 K.]:

Ἄλλο. Τοῦτο θαυμάσιόν ἐστι βοήθημα
πρὸς καρδιακούς,
πολλὴν ἡμῖν πείραν παρασχόν.
Λινοσπέρμον κυάθους δ',
ὔδατος κοτύλην α',
ἔψε ἕως τὸ ἡμισυ λειφθεῖ
καὶ πρόσμῆξον μέλιτος κοτύλην δ'
καὶ δίδου φαγεῖν·
τοῦτο δὲ ποιεῖ δοθὲν τὸ φάρμακον
ὑγίαν·

Ἔτερον θαυμάσιον

διὰ πείρας.

Λινοσπέρμον κοτύλας δ',

ὔδατος κοτύλας ζ',

ἐψήσας

χρῶ,

τοῦτο δὲ τὸ φάρμακον ποιεῖ ὑγίαν.

οὐδὲ γὰρ δύναται ὁ νοσῶν
ἐπὶ τὸ χεῖρον τρέπεσθαι,

ἀλλ' ἐπὶ τὸ κρεῖττον.

οὐδὲν γὰρ ὁ ἀσθενὴς
ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀπέλθον [?: leg.
τρέπεται?],

[*sed in melius mutabitur* transl. lat.]

ἀλλὰ ἐπὶ τὸ κρεῖττον.

p. 102, 12: λειώσας ὕδατι ποίει τροχίσκους καὶ χρῶ σπουδαίῳ.

An dieser Stelle muß man folgendes lesen:

λειώσας ὕδατι ποίει τροχίσκους καὶ χρῶ <ὡς> σπουδαίῳ.

Siehe Gal., *De comp. medic. per loc.* 4, 7 [XII 730, 15 K.]: λείους χρῶ ὡς σπουδαίῳ φαρμάκῳ; Aet., *Lib. med.* 7, 79 [CMG VIII/2, p. 327, 1]: τρίβε μετ' ὄξους ἐν ἡλίῳ καὶ ξηράνας χρῶ ὡς σπουδαίῳ; a.a.O. 7, 101 [CMG VIII/2, p. 353, 4-5]: καὶ ἀπόθου ἐν χαλκῇ πυξίδι καὶ χρῶ ὡς σπουδαίῳ; a.a.O. 8, 16 [CMG VIII/1, p. 425, 23]: καὶ ἐνώσας χρῶ ὡς πάνυ σπουδαίῳ. Siehe auch *Dynameron*, p. 208, 26 Crismani: χρῶ ὡς καλλίστῳ, und unten die Bemerkungen zu den Stellen, p. 108, 25-26 Crismani (: χρῶ <ὡς> θαυμασίῳ βοηθήματι); p. 132, 4-5 Cr. (: χρῶ <ὡς> μαλάγματι θαυμασίῳ); p. 188, 3 Cr. (: χρῶ <ὡς> πάνυ θαυμασίῳ κολλυρίῳ); p. 208, 6 Cr. (: χρῶ <ὡς> κολλυρίῳ); p. 220, 18-19 Cr. (: χρῶ <ὡς> παραδόξῳ φαρμάκῳ), und p. 228, 15 Cr. (: χρῶ <ὡς> καλλίστῳ).

Zum weiteren Zusammenhang des Satzes vgl.:

Dynameron 30, 1

[p. 102, 10-12 Crismani]:

Τροχίσκος

καπνιστὸς

δυσπνοικοῖς βήσσουσιν ἐκ πολλοῦ
χρόνου.

Καρδάμου Γο. α',

ἄβροτόνου Γο. α',

νεπέτου Γο. α',

σανδαράχης Γο. α',

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 532, 14-17 K.]:

Τροχίσκος

δυσπνοικοῖς καὶ τοῖς βήσσουσι πολλοῦ
χρόνου

εἰς κάπνισμα.

Καρδάμου γο. α',

σινήπεος γο. α',

ἄβροτόνου γο. α',

πηγάνου ἀγρίου γο. α',

σανδαράχης γο. α',

Dynameron des Aelius Promotus

πηγάνου ἀγρίου Γο α΄,
λειώσας ὕδατι ποιεὶ τροχίσκους λειώσας ὕδατι ποιεὶ τροχίσκους
καὶ χρῶ <ὄς> σπουδαίῳ [sc. φαρμάκῳ]. καὶ χρῶ σπουδαίως (?)

p. 102, 26-27: Zu diesem Mittel gegen Atembeschwerden und Blutspucken s.:

<i>Dynameron</i> 30, 5: Πρὸς δυσπνοιϊκοὺς καὶ αἶμα ἀνάγοντας· θύμον μετὰ πεπέρεως <ῖσα?> κόψας λείου μέλιτι ἐφθῶ καὶ ποιήσας ἐκλειγμα χρῶ· καλὸν πάνυ.	[Gal.], <i>De remed. parab.</i> 3 [XIV 532, 18-533, 2 K.]: Πρὸς δύσπνοιαν καὶ αἵματος ἀναγωγὰς. Θύμον μετὰ πεπέρεως <ῖσα?> κόψας καὶ λειώσας μέλιτι ποιεὶ ἐκλειγμα καὶ χρῶ σπουδαίως.
--	---

p. 104, 1-3: καὶ δὸς εἰς κοίτην α΄ καὶ πρῶτὶ †ποτὲ† μελικράτῳ ἀνιέμενον·
ποιεὶ καὶ πρὸς ἀναγωγὰς αἵματος· ἴσθησι γάρ.
Wahrscheinlich muß die Stelle folgendermaßen korrigiert werden:
καὶ δὸς εἰς κοίτην α΄ καὶ πρῶτὶ <ποτὲ μὲν ἄκράτῳ> ποτὲ <δὲ>
μελικράτῳ ἀνιέμενον· ποιεὶ ...
Vgl. Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 2 [XIII 55, 6-7 K.]: ... καὶ τὰς
τοιαύτας διαθέσεις χρῆστέον ἀνιεμένῳ τῷ φαρμάκῳ, πρὸς δὲ τὰς
ἐν βάθει διαθέσεις ἀκράτῳ; a.a.O. 8, 5 [XIII 185, 5-7 K.]; *De comp.
medic. per gen.* 2, 14 [XIII 524, 18-525, 1 K.]: χρῶ ποτὲ μὲν ἀνιεμένῳ,
ποτὲ δὲ ἀκράτῳ τῷ φαρμάκῳ; a.a.O. [XIII 526, 5-6 K.]: καὶ χρῶ ποτὲ
μὲν ἀνιεμένῳ τῷ φαρμάκῳ, ποτὲ δὲ ἀκράτῳ; a.a.O. 7, 12 [XIII 1017,
10-11 K.]: καὶ χρῶ ποτε μὲν ἀκράτῳ τῷ φαρμάκῳ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ
ἀνιεμένῳ.

p. 104, 8: οἶδα [τι] πολλοὺς μέχρι [τρῖδος] θεραπευθέντας
Wahrscheinlich muß die Stelle wie folgt korrigiert werden:
οἶδα δὲ πολλοὺς μέχρι τρίτης θεραπευθέντας
(: "ich kenne mehrere, die binnen drei Tagen geheilt wurden").
Vgl. unten im selben Text, p. 104, 23 Crismani: Ἄλλο. Πρὸς αἰμοπτυϊκοὺς
ἀπὸ πείρας, στέλλον ἐν μιᾷ ὥρᾳ.

p. 104, 16-18, 23-25 u. 26-27: Zu den folgenden drei Mitteln s.:

Dynameron 31, 1

[p. 104, 16-18 Crismani]:

Πρὸς αἰμοπυϊκοὺς.

Συμφύτου < α' ,

μαστίχης κισσῶς < α' ,

σχιστῆς < α' ,

Λημνίας σφραγίδος < β' .

ῥοῦ Συριακοῦ < β' ,

βαλαυστίων < α' .

κόψας, σήσας δίδου

κοχλιάριον ἐν ὄξυμέλιτι πίνειν.

[Gal.], *De remed. parab.* 3

[XIV 533, 7-14 K.]:

Πρὸς αἰμοπυϊκοὺς.

Λαβῶν συμφύτου < δ' ,

μαστίχης κισσῶς < δ' ,

λημνίας σφραγίδος < β' ,

βαλαυστίων < β' ,

κόψας καὶ σήσας δίδου

κοχλιάριον ἐν σὺν ὄξυμέλιτι πίνειν.

31, 3 [p. 104, 23-25 Crismani]:

Ἄλλο. Πρὸς αἰμοπυϊκοὺς ἀπὸ πείρας,
στέλλον ἐν μιᾷ ὥρᾳ.

Λημνίας σφραγίδος Γο. α' ,

γῆς ἀστέρος Γο. β' ,

κοραλλίου Γο. β' ,

δίδου μετὰ ὄξυκράτου κοτύλης μιᾶς·

πρωὶ καὶ ὀψὲ τοῦτο χρῶ.

Ἄλλο διὰ πείρας.

Λαβῶν λημνίας σφραγίδος γο. α' ,

γῆς ἀστέρος γο. β' ,

κοραλλίου γο. β' ,

δίδου μετὰ ὄξυμέλιτος ἀκράτου
κοτύλην α' .

πρωὶ καὶ ἑσπέρας τοῦτο χρῶ.

31, 4 [p. 104, 26-27 Crismani]:

Ἄλλο. Ἀκακίας κισσῶς

ἀμύλου ἰατρικοῦ ἴσα λειώσας

δίδου πείν μετὰ συγκεραστοῦ

κοχλιάριον ἐν.

ἄλλο. ἀκακίας κισσῶς,

ἀμύλου ἰατρικοῦ ἴσα λειώσας

δίδου πείν μετὰ εὐκράτου

κοχλιάρια ε' .

p. 106, 21: ποιεὶ δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἀναελυμένους τὸ στόμαχον.

Man lese: τὸ<v> στόμαχον.

p. 108, 17-18: καὶ ῥάκος δὲ λινοῦν διάβροχον οἶνελαίῳ χλιαρὸν
συνεχῶς ἐπιτίθει ἐναλλάσσων.

Statt χλιαρὸν ist χλιαρῶ (οἶνελαίῳ χλιαρῶ) zu lesen.

Siehe Orib., *Coll. med.* 50, 53 [CMG VI/2/2, p. 69, 25-28]: τὸν ὄσχεον
κατ' ἀρχὰς μὲν ἐρῖοις οἰσυπηροῖς, προεπιβεβλημένων μόντων τῇ
διαιρέσει, σκεπαστέον ἐπιτεγγομένοις συνεχῶς οἶνελαίῳ πολλῶ

καὶ θερμῷ, μέχρις ἂν ἀρχὴν λάβῃ διαπυήσεως; Paul. Aeg., *Epit. med.* 3, 45, 13 [CMG IX/1, p. 249, 11-13]: κοινῶς μὲν οὖν τοῖς τονούσιν ὡς μάλιστα χρηστέον, οἶον οἰνελαίῳ θερμῷ καὶ τοῖς παραπλησίοις; a.a.O. 6, 34, 3 [CMG IX/2, p. 73, 1-2]: καὶ αὐτῷ τῷ οἰνελαίῳ ψυχρῷ, καὶ ἐπιδήσαντες τῇ ἐξῆς τούτοις τοῖς ὑγροῖς ἐπιβρέξομεν. Vgl. Gal., *Meth. med.* 13, 5 [X 882, 17-18 K.]: ἐξ ἐλαίου θερμοῦ διάβροχον ἔριον ἐπιτιθέντας; *De comp. medic. per gen.* 1, 6 [XIII 400, 16-17 K.]: οἶον ὅταν ὕδατι ψυχρῷ διάβροχον ἐργασάμενοι σπόγγον ἐπιθώμεν τινι μορίῳ τοῦ σώματος; Orib., *Coll. med.* 50, 6, 3 [CMG VI/2/2, p. 59, 9-10]: ὀθόνιον λεπτόν ὕδατι ψυχρῷ διάβροχον μεταξὺ θετέον τῆς βάλανου καὶ τῆς πόσσης; *Syn. ad Eusth.* 7, 31, 1 [CMG VI/3, p. 233, 2-3]: ἔριον ἐπιτιθέντας διάβροχον ἐλαίῳ θερμῷ, u.a.

p. 108, 25-26: ἀναλάμβανε στέατι χοιρείῳ καὶ χρῶ θαυμασίῳ βοηθήματι.

Nach χρῶ muß ὡς ergänzt werden, d.h.:

... χρῶ <ὡς> θαυμασίῳ βοηθήματι.

Für diese Ergänzung sprechen Aet., *Lib. med.* 3, 92 [CMG VIII/1, p. 295, 8]: ἐνώσας χρῶ ὡς θαυμασίῳ καὶ διὰ πολλῆς πείρας φαρμάκῳ; a.a.O. 12, 63 [p. 101, 21 Costomoiris]: χρῶ ὡς παραδόξῳ; auch Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 2 [XII 393, 7-8 K.]: καὶ χρῶ τούτῳ ὡς ἰσχυροτάτῳ φαρμάκῳ ἐπὶ τῶν κεχροτισμένων καὶ δυσθεραπεύτων; a.a. O. 3, 1 [XII 631, 12 K.]: χρῶ μετ' ὄξους ὡς καλλίστῳ; a.a.O. 4, 7 [XII 730, 15 K.]: χρῶ ὡς σπουδαίῳ φαρμάκῳ; a.a.O. [XII 769, 10 K.]: καὶ ἀναπλάσας χρῶ ὡς δοκιμωτάτῳ; a.a.O. 9, 2 [XIII 258, 14 K.]: καὶ χρῶ σκευάσας ὡς δοκίμῳ; *De comp. medic. per gen.* 2, 14 [XIII 528, 11 K.]: καὶ ἀποθέμενος χρῶ ὡς μεγίστῳ φαρμάκῳ; a.a.O. 5, 2 [XIII 786, 3-4 K.]: χρῶμεθα δ' αὐτῇ ὡς καλλίστῃ πρὸς τὰ πλείστα; *De antid.* 2, 8 [XIV152, 3 K.]: καὶ ἀνελόμενος εἰς πυξίδα ἀργυρᾶν, χρῶ ὡς μεγίστῳ φαρμάκῳ; *Ad Pison.* 12 [XIV 262, 6 K. = p. 118, 10-11 Leigh]: ἡμεῖς τῇ τοῦ Ἀνδρομάχου ὡς ἀρίστῃ χρῶμεθα; vgl. *De antid.* 2, 5 [XIV 134, 3 K.]: καὶ χρῶ δεόντως ὡς καλῷ προκομάγματι. Siehe auch oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani (: χρῶ <ὡς> σπουδαίῳ).

Zu diesem Rezept insgesamt s.:

<i>Dynameron</i> 33, 5: [p. 108, 24-26 Crismani]: Ἄλλο. Πρὸς τοὺς τοῦ πλευροῦ πόνους κὰν ᾧσι χρόνιοι. Κράμβης γλωρᾶς καυλοῦς σὺν ταῖς ῥίζαις κατακαύσας, ἀναλάμβανε στέατι χοιρείῳ καὶ χρῶ <ῶς> θαυμασίῳ βοηθήματι.	[Gal.], <i>De remed. parab.</i> 3 [XIV 523, 13-15K.]: Πρὸς πόνον πλευροῦ. Κράμβης γλωρᾶς καυλοῦς σὺν ταῖς ῥίζαις κατακαύσας ἀναλάμβανε στέατι χοιρείῳ καὶ χρῶ· θαυμάσιον τὸ βοήθημα.
--	--

p. 112, 6-8: Der Anfang des Kapitels, das die an Hustenanfällen Leidenden betrifft, wiederholt sich im thematisch gleichen Kapitel (Περὶ βηχός) von Oreibasius; s.:

<i>Dynameron</i> 35, 1: Ἡ βῆξι ῥευματισμός ἐστιν ἀρτηρίας καὶ θώρακος· ἐὰν δὲ χρονίση, καὶ πνεύμονος. ἀρμόζει δὲ καταρ<ρ>οφεῖν αὐτοῦς τὸ δι' ὑσσώπου καὶ ἴρεως καὶ στροβίλου ἀφέψημα συνεχῶς.	Orib., <i>Coll. med. ecl.</i> 28, 1 [CMG VI/2/2, p. 16, 18]: Ἡ βῆξι ῥευματισμός ἐστιν ἀρτηρίας τραχείας καὶ θώρακος· ἐὰν δὲ χρονίση, καὶ πνεύμονος. ἀρμόζει δὲ καταρροφεῖν ἐπ' αὐτῇ τὸ δι' ὑσσώπου καὶ ἴρεως καὶ στροβίλων ἀφέψημα συνεχῶς.
---	--

p. 112, 13-14: Ἄλλο. Ὑσσώπου, γλήχωνος, πεπέρεως, καλαμίνθης ἀνά Γο α', πετροσελίνου Γο ζ', μέλιτος †χς† α' δ'
Wahrscheinlich ist die Textüberlieferung heil und die Stelle muß wie folgt gelesen werden:

πετροσελίνου οὐγγίας ζ', μέλιτος χοίνικος α' δ'.
Siehe Gal., *De comp. medic. per loc.* 10, 3 [XIII 356, 9 K.]: κωνείου σπέρματος χοίνικος δ'. a.a.O. [XIII 356, 10 K.]: στρόχνου, οἱ δὲ δορυκνίου ῥίζης χοίνικος τέταρτον; a.a.O. [XIII 356, 13 K.]: λαβῶν χοίνικος τέταρτον; *De comp. medic. per gen.* 5, 12[XIII 834, 3-4 K.]: ῥοῦ βυρσοδεψικοῦ χοίνικος τὸ τέταρτον; Orib., *Coll. med.* 4, 7, 31 [CMG VI/1/1, p. 105, 5]: εἴθ' οὕτως μίσγειν τὸ τέταρτον μέρος τῆς χοίνικος; vgl. auch a.a.O. 4, 8, 8 [CMG VI/11, p. 106, 20-21]: εἴη δ' ἂν ἰκανὸν τὸ τεταρτημόριον τῆς χοίνικος; a.a.O. 4, 8, 13 [CMG VI/1/1, p. 106, 28-29]: ἐψοῖτο δ' ἂν ὁ μὴ ἄπεφθος ἐρεγμὸς τὸ τεταρτημόριον τῆς χοίνικος ἐν ἕξι κοτύλαις ὕδατος.

p. 114, 17: Βηχικὸν παιδίοις. Τραγάκανθ' ἀποβρέξας νύκτα
Statt Τραγάκανθ' ist Τραγάκανθ<αν> zu lesen.

p. 114, 19-21: Καταπότιον. Στύρακος, χαλβάνης, ὀπίου, πεπέρεως,
καστορίου, ῥητίνης τερεβενθίνης, θείου ἀπύρου ἴσα ἀναλαβὼν ποιεῖ
καταπότια καὶ χρῶ, καὶ πρὸς ἐμπυϊκούς.

Dieses καταπότιον ist grundsätzlich gegen den Husten angezeigt, es hilft aber auch bei einem Abszeß des Rippenfells; in ähnlichen Fällen, in denen nach der Information über die Hauptanwendung eines Medikaments auch der Hinweis auf seinen Nutzen bei einem oder mehreren anderen Leiden folgt, wird diese Information durch den Satz ποιεῖ καὶ πρὸς/ἐπὶ geliefert. An dieser Stelle muß also wahrscheinlich folgendes gelesen werden:

... ποιεῖ καταπότια καὶ χρῶ· <ποιεῖ> καὶ πρὸς ἐμπυϊκούς.

Siehe Alex. Trall., *Therap.* 6, 6 [II 223, 10-12 Puschmann]: εἴρηται μὲν οὖν ἅπαντα σχεδὸν ἐν τῷ περὶ βηχὸς λόγῳ καὶ τὰς πλείστας τῶν ἐκεῖ γεγραμμένων ἀντιδότων εὐρήσεις καὶ πρὸς ἐμπυϊκούς ποιεῖν δυναμένας; auch Aet., *Lib. med.* 8, 49 [CMG VIII/2, σ. 475, 16]: (Ἄλλο Ἀρχιγένους πρὸς ἐσχάρας ἐν στόματι) λεάνας χρῶ, ὡς προεῖρηται· ποιεῖ καὶ πρὸς συνάγχας; Gal., *De comp. medic. per gen.* 5, 3 [XIII 788, 2-5 K.]: χρῶ καὶ ἀντὶ μαλάγματος πρὸς πάντα, ἔλαιον δὲ μὴ πρόσαγε καὶ ἀνακόλλημα ἐπ' ὀφθαλμίωντων ἐν ὀθονίῳ. ἔστω δὲ ἀεὶ τὰ σπλήνια μείζονα. ποιεῖ καὶ ἐπὶ ὑδρωπικῶν; a.a.O. [XIII 794, 18-795, 2 K.]: ἐπιτιθεμένη καὶ πρὸς τὰ κακοήθη καὶ χρόνια καὶ ὑπ' ἄλλων κατεφθαρμένα, ἐφ' ὧν προαναξέων τῷ φαρμάκῳ χρῶ τῇ κεκραμένη. ποιεῖ δὲ θαυμαστῶς καὶ πρὸς τὰ παρακολλήσεις τῶν κόλπων, u.a.

p. 114, 24-25: κόψας καὶ μίξας ποίησον κοκκίον καὶ πάρεχε πρὸς δύναμιν β' ἢ τρία ἢ δ' εἰς κοίτην.

Statt κοκκίον ist κοκκία zu lesen.

p. 126, 1-15: Zu dieser Stelle, an der ein Gegengift erwähnt wird, s.:

Dynameron 44, 2:

Ἄλλο. Ἀντίδοτος μάλιστα πρὸς τὰ
θανάσιμα καὶ πρὸ τοῦ λαβεῖν
προδιδόμενη

De venen. animal. 51 [p. 67, 20-30 Ihm]:

ἄλλη ἀντίδοτος μάλιστα πρὸς
θανάσιμα, καὶ πρὸ τοῦ λαβεῖν διδομένη

καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν λαμβανομένη
καὶ ῥυομένη ἐκ παντὸς πονηροῦ
φαρμάκου
ὥς μηδὲ αἰσθήσεσθαι·
ἀρίστη δὲ καὶ τοῖς ἐπιληπτικοῖς
καὶ τοῖς παραλύσει πειραζομένοις
καὶ δυσκινήτοισι καὶ τρέμουσι·
ποιεῖ δὲ καὶ ὑστερικῇ πνιγί
καὶ πρὸς πάσας διαθέσεις
καὶ πρὸς τοὺς ἀσθματικούς

καὶ ληθαργικούς·
εὐθετον δὲ καὶ ἰσχυαδικούς τὸ
φάρμακον
καὶ ταῖς ἐξ ὕδατων ἢ ἀέρων
παρατροπαῖς.
Νάρδου Συριακῆς,
σμύρνης τρωγλίτιδος,

κρόκου ἀνὰ < ζ´ ,
κασίας ἐρυθρᾶς, κινναμώμου ἀνὰ < δ´ ,
κόστου λευκοῦ < β´ ,
σχοίνου ἄνθους < γ´ ,
λιβάνου ἄρρενος < α´ ,
ἄνθους ῥόδων ξηρῶν < δ´ ,
πεπέρεως μακροῦ < α´ καὶ τριόβολον,
σκορδίου < ε´ , πολίου < δ´ ,
χαμαίδρου < γ´ ,
ἀριστολογίας < γ´ , κόστου < α´ ,
νήσσης ἄρρενος αἵματος ξηροῦ < ε´ ,
κόψας, σείσας, ἀναλάμβανε μέλιτι
Ἄττικῷ
καὶ τίθει ἐν ἀργυρᾷ πυξίδι
μηδαμῶς διαπνεύσει.
ἢ δόσις κυάμου Αἰγυπτίου τὸ μέγεθος
μετὰ οἰνομέλιτος
πυρέσσουσι μετὰ ὕδατος
μὴ πλείων κυάθων δ´ .
αὕτη πᾶσαν ἀντίδοτον παραβραβεύει.

καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν·

ἀρίστη δὲ καὶ τοῖς ἐπιλήπτοις
καὶ παραλύτοις
καὶ τρέμουσι
καὶ ὑστερικῇ πνιγί

καὶ ἀσθματικούς
καὶ ἰσχυαδικούς
καὶ ληθαργικούς

καὶ ταῖς ἐξ ὕδατων ἢ ἀέρων
παρατροπαῖς.
νάρδου Συριακῆς,

ξίγγιβέρεως Τρωγ<λ>οδυτικῆς,
κρόκου ἀνὰ < ε´ ,
κασίας ἐρυθρᾶς, κινναμώμου ἀνὰ < δ´ ,
κόστου λευκοῦ < β´ ,
σχοίνου ἄνθους < ι´ ,
λιβάνου < α´ ,
ῥόδων ἀνθέων ξηρῶν < δ´ ,
πεπέρεως μέλανος < δ´ <καὶ> γο. γ´ ,
σκορδίου < πέντε, πολίου < δ´ ,
χαμαίδρου < γ´ ,
ἀριστολογίας < γ´ , κόστου < α´ ,
νήσσης ἄρρενος αἵματος ξηροῦ < ε´ ,
κόψας, σείσας, ἀναλάμβανε μέλιτι
Ἄττικῷ
καὶ ἀπόθου
ἀδιάπνευστον,
καὶ δίδου κυάμου Αἰγυπτίου τὸ μέγεθος
μετὰ οἰνομέλιτος.

p. 128, 5: Ἐμπλαστρον πρὸς θηριοβρώτους (Titel).

Statt Ἐμπλαστρον ist Ἐμπλαστροι zu lesen; in diesem Kapitel werden vier Pflaster aufgezählt (1. πρὸς λυκοβρώτους, 2. πρὸς αἰλουροδήκτους, 3. πρὸς κροκοδειλοβρώτους, 4. πρὸς ἀροβρώτους καὶ παρδοβρώτους καὶ λεοντοβρώτους).

p. 128, 7-8: ταῦτα συμμίξας καὶ ἐψήσας κατάπλασον.

Statt κατάπλασον ist κατάπλασ<σ>ον zu lesen.

p. 128, 10-11: κατάπλασον τοὺς ἐσχαρωμένους τόπους, τοὺς δὲ οὐκ ἔχοντας δίχα μέλιτος.

Die Stelle muß folgendermaßen korrigiert werden:

κατάπλασ<σ>ον τοὺς ἐσχαρωμένους τόπους, τοὺς δὲ οὐκ ἔχον<τ>ας ἐσχάρ<τ>ας δίχα μέλιτος.

p. 132, 4-5: χρῶ μαλάγματι θαυμασίῳ.

Die Stelle muß folgendermaßen korrigiert werden:

χρῶ <ὡς> μαλάγματι θαυμασίῳ.

Siehe oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani.

p. 138, 9: Ἐνεμα ἰσχιαδικόν. Προσεκκοπρώσας τὴν προϋπάρχουσαν ἐν τοῖς ἐντέροις κόπρον, ἐπίβαλλε δεύτερον ἐνετήρα τοῦτον

Statt Προσεκκοπρώσας ist Προ{σ}εκκοπρώσας zu lesen.

Siehe Gal., *In Hipp. Progn.* 2, 52 [XVIII/B', p. 187, 13-16 K. = CMG V/9/2, p. 304, 7-11]: Ὀκόσα δὲ τῶν ἀλγημάτων ἐκ τουτέων τῶν χωρίων μὴ παύεται μήτε πρὸς τὴν τῶν πτυέλων κάθαρσιν μήτε πρὸς τὴν τῆς κοιλίης ἐκκόπρωσιν μήτε πρὸς τὰς φλεβοτομίας τε καὶ φαρμακείας καὶ διαίτας, εἰδέναι δεῖ ἐκπυήσοντα; Paul. Aeg., *Epit. med.* 3, 43, 2 [CMG IX/1, p. 236, 29-31]: προεκκοπρώσαντας οὖν τὴν γαστέρα τοῖς ἀρμοδίῳ κλύσμασιν ἐνετέον ἐλαίῳ, ἐν ᾧ ἀφήπηται κύμνον ἢ πήγανον. Vgl. auch den Ausdruck προεκνιτρώσας τὸν τόπον, Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 2 [XII 413, 17-414, 2 K.]: ἵπποκάμπον θαλάσσιον καὶ νίτρου μικρὸν συγκατακαύσας καὶ στέαρ χήνειον μίξας, κατάχριε προεκνιτρώσας τὸν τόπον; a.a.O. [XII 418, 17-18 K.]: φώξας ἀμφότερα καὶ δεύσας ὄξει, κατάχριε τρις τῆς ἡμέρας προεκνιτρώσας τὸν τόπον; a.a.O. 5, 3 [XII 831, 18-832, 1 K.]: λαπάθου ἡμέρου τὸν φλοιὸν τῆς ῥίζης μετ' ὄξους λεάνας κατάπλασσε προεκνιτρώσας; [Gal.], *De remed. parab.* 2, 6 [XIV 423,

4-6 Κ.]: λίνου μίξας τρύγα σύγχριε εἰς τὸν ἥλιον, μέλλων πορεύεσθαι προεκνιτρώσας τὸ σῶμα.

p. 148, 3-5: Zu dieser τετραφάρμακος,, die als verdauungsförderndes Mittel zur Auflösung der Kohle (ἄνθραξ) bewirkt s.:

Dynameron 58, 6:

Orib., *Coll. med. ecl.* 89, 18
[CMG VI/2/2, p. 268, 38-39]:

Ἄλλο. Συμπεπικῶ χρόν
τῆ τετραφαρμάκω·
ἢ σκευασία [? συσκευῆ ed.] ἥδε·
στέατος ταυρείου,
κηροῦ, πίσης,
κολοφωνίας ἴσα

Ἡ τετραφάρμακος.
Κηροῦ, πίσης ξηράς,
στέατος ταυρείου,
κολοφωνίας ἴσα.

ἐπὶ δὲ τῆς χρήσεως
ὀδίνω διαλύσας χρόν.

ἀνίεται ἐλαίω ὀδίνω.

p. 150, 17-18: Ἄλλο. Πρὸς κόλπους θαυμασίως παρατιθέμενον παλαιούς καὶ προσφάτους· τούτῳ ἐπὶ ἰσχυρίωνος† χρησάμενος ἐπέτυχον.

Es ist falsch, ἰσχυρίωνος zu streichen; es handelt sich um einen Personennamen (Ἰσχυρίων), der wohl eine bekannte Person gewesen ist, die jenes Medikament benutzt hat; wäre er keine bedeutende Persönlichkeit, zumindest in der Gegend, wo der Arzt wirkte, der dieses Medikament zusammenstellte, würde man seinen Namen nicht nennen, und zwar vor der Zusammensetzung des Medikaments. Zum Namen Ἰσχυρίων s. Evagrius Scholasticus, *Hist. eccl.*, p. 76: εἶτα δὲ καὶ Ἰσχυρίωνος ὡσαύτως διακόνου; *Aprophthegamata Patrum*, MPG 65, p. 241: Περὶ τοῦ ἀββᾶ Ἰσχυρίωνος; ACO, II, 1, 2, p. 17: παρὰ Ἰσχυρίωνος διακόνου τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδρείας. In der antiken medizinischen Literatur begegnet man oft Fällen, in denen die Namen bekannter Persönlichkeiten erwähnt werden, die ein bestimmtes Medikament benutzt haben oder für die ein Medikament zusammengestellt wurde; es werden auch Medikamente erwähnt, die zur Heilung einer bekannten Persönlichkeit beigetragen haben; z.B. s. Gal., *De comp. medic. per loc.* 4, 7 [XII 768, 15-16

K.]: κολλύριον, ᾧ ἐχρήσατο Φλώρος ἐπὶ Ἀντωνίας τῆς Δρούσου μητρος, παρ' ὀλίγον ὑπὸ τῶν ἄλλων ἰατρῶν πηρωθείσης; a.a.O. 7, 2 [XIII 56, 13-18 K.]: Ἀσκληπιάδης ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ἐντὸς οὕτως ἔγραψεν πρὸς κατάρρους, ᾧ ἐχρήσατο Κόμων ὁ φιλόσοφος. ὠφελεῖ παραχρήμα; a.a.O. 9, 6 [XIII 311, 9-10 K.]: πρὸς φίμους καὶ τὰ ἐν ἔδρα τοῦ Εἰκοδότου, ἐν ᾧ Ἀστάϊνος ἐθεραπεύθη; Scr. Larg., Compos. 59 [p. 35, 10 Sconnochia]: hoc Octavia Augusti soror usa est; Antid. Aug. [p. 64 Sigerist]: Unguentum pentamiron quem utebatur Lybia Augusta; Marcell., *De medic.* 13, 1 [CML V, p. 226, 8-9]: Hoc Octavia Augusti soror usa est; a.a.O. 13, 4 [CML V, p. 226, 19-21]: Augustam constat hoc usam Messalinam, deinde aliorum Caesarum matrimonia hoc dentificio usa sunt; Antid. Bamb. [p. 25 Sigerist]: XIII. Antidotum qui facit ad fortitudinem, sive ad dolorem totius corporis, que utebatur Aurelianus Imperator, u.v.m.

p. 152, 3: ποίει πρὸς κόλπους καὶ σύριγγας

Statt ποίει ist ποιεῖ zu lesen.

Siehe z.B. Orib., *Syn. ad Eustath.* 1, 26, 4 [CMG VI/3, p. 22, 14]: ποιεῖ δὲ πρὸς τὰς σκληρότητας τῶν νεύρων; *Libr. ad. Eunap.* 4, 92, 2 [CMG VI/3, p. 476, 4-5]: ποιεῖ πρὸς τε τὰς τῆς ἔδρας καὶ τῆς ὑστέρας προπτώσεις; a.a.O. 4, 116, 11 [CMG VI/3, p. 490, 20]: καλῶς ποιεῖ πρὸς φλεγμονάς, u.a.

p. 162, 22-23: Ἄλλο. Ξηρίον κεφαλικὸν ἀνακαθαίρον καὶ σαρκῶν. Ὁρόβου <...>, κηροῦ Γο δ', ἴρεως Γο β', ἀριστολογίας λεπτῆς Γο α', λεπίδος χαλκοῦ Γο α', μάννης λιβανωτοῦ Γο α'.

Nach Ansicht der Herausgeberin ist nach ὀρόβου eine Lücke anzunehmen doch die Erwähnung desselben Mittels bei Oreibasius zeigt, daß wir es nicht mit einer Lücke, sondern mit einem Rechtschreibfehler zu tun haben. Wenn wir das überlieferte κηροῦ in κηροῦ korrigieren, dann verschwindet auch das Textproblem.

Problematisch ist auch der Ausdruck μάννης λιβανωτοῦ; μάννα ist das "Pulver oder Körner von Boswellia", während λιβανωτός "die beste Qualität von λίβανος" ist (s. R. J. Durling, *A Dictionary of Medical Terms* [SAM 5], Leiden - New York - Köln 1993, S. 222. s.v. λιβανωτός, καὶ S. 230, s.v. μάννα). Diese beiden Termini bezeichnen also zwei verschiedene Arten von λίβανος, wie aus folgenden Beispielen hervorgeht, s. Diosc., *De mat. med.* 1, 68, 6 [I 63, 21-23 Wellmann]: μάννα δὲ λιβάνου δόκιμός ἐστιν ἢ λευκὴ καὶ καθαρὰ, ἔγχονδρος. δύναμιν δὲ ἔχει ἦν καὶ ὁ

λιβανωτός, ὑπανειμένην δὲ μάλλον; a.a.O. 2, 149 [I 215, 8-9 Wellmann]: καὶ μάλιστα τὸ ἐκ μυκτήρων φερόμενον, μάννης ἢ λιβανωτοῦ μινθέντος; Gal., *De comp. medic. per loc.* 4, 5 [XII 721, 16-722, 4 K.]: ἐπεὶ δὲ καὶ μάννης ἐμνημόνευσάν τινες καὶ δοκεῖ τισιν οὐδὲν διαφέρειν λιβανωτοῦ λελειωμένου, γνωστότερον ὅτι καλοῦσιν ἰδίως μάνναν τὸ ὑπόσεισμα τοῦ ὑποτεθρυμμένου κατὰ τὰ μεγάλα φορτία λιβάνου. συμφέρεται γὰρ αὐτῷ θραύσματά τινα μικρὰ λιβανωτοῦ φλοιοῦ, ὥστε διαφέρειν τοῦ λιβανωτοῦ τὸ τοιοῦτον φάρμακον; Gal. *Meth. med.* 5, 4 [X 321, 18-322, 2 K.]: καὶ μάννην δ' ἀντὶ λιβανωτοῦ ποτ' ἔβαλλον. ἔστι δὲ συτυπικώτερον μὲν φάρμακον ἢ μάννη τοῦ λιβανωτοῦ· ὁ λιβανωτὸς δ' ἐμπλαστικώτερος τῆς μάννης; Paul. Aeg., *Epit. med.* 4, 46, 3 [CMG IX/1, p. 367, 23-24]: Ἄλλο Ἀρχιγένους. κηροῦ Γο δ', ἐλαίου ὀμφακίνου, μάννης ἢ λιβανωτοῦ; a.a.O. 4, 53, 6 [CMG IX/1, p. 376, 10]: Ἄλλο. χαλκίτεως < κ', λιβανωτοῦ ἢ μάννης < ις'; a.a.O. 7, 24, 13 [CMG IX/1, p. 400, 28]: λιβανωτὸς καὶ μάννα ἐμπλάσσειται ἐπὶ τέλει τῆς ἐψησεως, u.a.
Statt μάννης λιβανωτοῦ ist also μάννης ἢ λιβανωτοῦ Γο α' zu lesen.

Zum Rezept für dieses Medikament s.:

<i>Dynameron</i> 71, 4: [p. 162, 24-24 Crismani]: Ἄλλο. Ξηρίον κεφαλικὸν ἀνακαθαῖρον καὶ σαρκῶν. Ὀρόβου κηροῦ [: κηροῦ ed.] Γο δ', ἴρεως Γο β', ἀριστολογίας λεπτῆς Γο α', λεπίδος χαλκοῦ Γο α', μάννης <ἢ> λιβανωτοῦ Γο α'.	Orib., <i>Coll. med. ecl.</i> 98, 4 [CMG VI/2/2, p. 277, 18-20]: Τὸ δι' ὀρόβων ξηρὸν κεφαλικὸν ἀνακαθαῖρον καὶ σαρκῶν. Ὀρόβου κηροῦ Γο δ', ἀριστολογίας μακρᾶς Γο α', ἴρεως Γο β', λεπίδος χαλκῆς Γο α', μάννης ἢ λιβάνου Γο α'.
--	--

p. 164, 12-13: ἐὰν δὲ ἐθέλης καὶ ἀκόπῳ αὐτῷ χρᾶσθαι, ἄνιε μετὰ κυπρίνου μύρου ἰρίνου.

Der letzte Satz des Textes ist wie folgt zu lesen:

ἄνιε μετὰ κυπρίνου μύρου <ἢ> ἰρίνου.

Siehe auch Aet., *Lib. med.* 11, 16 [p. 100, 22-23 Daremberg - Ruelle]: κηρωτὰς μὲν διὰ κυπρίνου, ἢ ἰρίνου μύρου· a.a.O. 12, 49 [p. 81, 4

Dynameron des Aelius Promotus

Costomoiris]: διαλυόμενον κυπρίνω ἢ ἰρίνω; a.a.O. [p. 81, 8 Costomoiris]: ἰρίνου μύρου ἢ κυπρίνου τῆς ὑποστάθμης, u.a.

p. 168, 13-14: Ἄλλο. Πρὸς ὄτα πνοροοῦντα. Μελικεδρίαν, ῥητίνην ὑγρὰν ἴσα μίξας χρῶ.

Statt Μελικεδρίαν (zu dieser notiert Crismani, S. 169, Anm. 346: “Il termine non ha altre attestazioni”) ist Μέλι, κεδρίαν zu lesen, d.h.:

Ἄλλο. Πρὸς ὄτα πνοροοῦντα. Μέλι, κεδρίαν, ῥητίνην ὑγρὰν ἴσα μίξας χρῶ.

Vgl. auch folgendes Medikament gegen die Ohrenleiden (Πρὸς ἦχους καὶ περιωδυνίας), [Gal.], *De remed. parab.* 2, 3 [XIV 404, 8-9 K.]: Κεδρίαν μέλιτι μίξας ἔνσταζε; Gal., *De comp. medic. per loc.* 3, 1 [XII 648, 15 K.]: κεδρίαν μέλιτι μίξας ἔνσταζε; Alex. Trall., *Therap.* 3, 2 [II 89, 5 Puschmann] (Πρὸς ὠτων χρόνια ἔλκη): Κεδρία σὺν μέλιτι μυγείσα καὶ ἐγχειομένη καλῶς ποιεῖ; Paul. Aeg., *Epit. med.* 3, 23, 1 [CMG IX/1, p. 189, 18] (Πρὸς χρόνια ἔλκη [sc. τῶν ὠτων]): Κεδρία σὺν μέλιτι μυγείσα καὶ ἐγχειομένη καλῶς ποιεῖ.

p. 168, 23-24: Zu dieser Stelle s.:

Dynameron 78, 11:

Ἄλλο. Πρὸς δυσηκοίας καὶ ἦχους.
Ἐλλεβόρου λευκοῦ < α΄,
καστορίου τριόβολον,
ἀφρονίτρου ὀβολὸν α΄S” [?:-ὸς εἰς
ἡμῶν ed.]
χρῶ μετὰ ὄξους.

Gal., *De comp. medic. per loc.* 3, 1
[XII 631, 10-12 K.]:

πρὸς δυσηκοίαν καὶ ἦχους.
ἐλλεβόρου λευκοῦ < α΄,
καστορίου ὀβολὸν α΄,
ἀφρονίτρου ὀβολὸν α΄S”.
χρῶ μετ’ ὄξους
ὡς καλλίστω.

p. 170, 8-9: Zu diesem Mittel für eittrige Ohren s.:

Dynameron 78, 18

Ἄλλο. Πρὸς δὲ τὰ πνοροοῦντα
καὶ χρόνια.
Στυπτηρίαν σχιστὴν λείαν σὺν ὄξει

[Gal.], *De remed. parab.* 2, 3
[XIV 404, 5-7 K]:

Πρὸς τερηδόνας καὶ πνοροοῦντας.
Στυπτηρίαν σχιστὴν μετ’ ὄξους

καὶ γλυκεῖ, ἔψυε [ἔψαι ed.] καὶ γλυκέος ἐψήσας
ἄχρι μελιτώδους συστάσεως καὶ χρω̄. ἔνσταξε ποιῶν μέλιτος πάχος,
ἐνεργές ἐπὶ προσφάτου καὶ ἐπὶ χρο̄νιου.

p. 178, 24-25: Ὑπνωτικὸν ἐπίθυμα. [Ἄλλο] Ἐπίθυμα ὑπνωτικόν.
Στύρακος, βδελλίου, ἀμώμου ἴσα ἐπίθυε.

Das Substantiv ἐπίθυμα [von ἐπιθύω] = “Opfer”, “Opfertier” steht falsch an dieser Stelle; zur Bedeutung s. Montanari, *GI*, s.v. Es ist folgendes zu lesen:

Ὑπνωτικὸν ἐπίθεμα. [Ἄλλο] Ἐπίθεμα ὑπνωτικόν. Στύρακος, βδελλίου, ἀμώμου ἴσα ἐπίθεες.

Das Substantiv ἐπίθεμα (v.l. zu ἐπίθεμα) findet sich nicht in der antiken medizinischen Literatur mit der gleichen Bedeutung (ἐπίθεμα hat hauptsächlich die Bedeutung “Stöpsel”).

p. 182, 11: Μελαντηρίας, ἥτις ἐστὶ μέλαν καλλιγαρικόν
Statt des unverständlichen μέλαν καλλιγαρικόν ist μέλαν καλλιγραφικόν zu lesen; s. Hipp. Berol. 55, 16 [II 246, 35 Oder - Hoppe]: Μέλανος καλλιγραφικοῦ γρά. α', ῥοδοδάφνης χυλοῦ γρά. δ', στέατος αἰγείου τὸ ἀρκοῦν· συμμίξας καὶ λειώσας ἐπίχρισον; a.a.O. 130, 94 [II 418, 13-16 Oder - Hoppe]: Πελαγωνίου εἰς τὸ αὐτό. μέλαν καλλιγραφικόν, κηκίδας, στυπηρίαν ἐξ ἴσου κόψας μετὰ ἀξουγγίου ... ἐπιτίθει.

In derselben Weise muß auch folgende Stelle gelesen werden, *Dynameron*, p. 182, 17-18 Crismani, wo der gleiche Satz wiederholt wird: Μελαντηρίας, ἥτις ἐστὶ μέλαν καλλιγαρικόν (leg. καλλιγραφικόν).

p. 188, 3: χρω̄ πάνυ θαυμασίῳ κολλυρίῳ
χρω̄ <ὡς> πάνυ θαυμασίῳ κολλυρίῳ
Siehe oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani.

p. 192, 26-27: ἀκακίας < ξ', κόμμεως << > ξ'· <ἀναλάμβανε> ὕδατι ὄμβροῳ.

Die Ergänzung ist nicht notwendig; s. Gal., *De comp. medic. per loc.* 4, 7 [XII 745, 18 K.]: τραγακάνθης < η'· ὕδατι ὄμβροῳ; a.a.O. [XII 749, 12 K.]: χαλκοῦ κεκαυμένου καὶ πεπλυμένου < ιστ'· ὕδατι ὄμβροῳ, ἢ χρῆσις ὡς δεδήλωται; a.a.O. [XII 751, 9 K.]: κόμμεως δραχμὰς στ'· ὕδατι ὄμβροῳ; a.a.O. [XII 754, 16 K.]: κόμμεως δραχμὰς κδ'· ὕδατι

ὄμβριψ· αὐτόθι [XII 758, 8 καὶ 14 K.]: ὀπίου πεφωγμένου δραχμᾶς β', καὶ κόμμεως δραχμᾶς στ'. ὕδατι ὄμβριψ; a.a.O. [XII 759, 15 K.]: κόμμεως δραχμᾶς ιστ'. ὕδατι ὄμβριψ, u.a. Vgl. *Dynameron*, p. 82, 5 Crismani: ... σιδίων ῥοῶν Γο β'· μέλιτι<-> χρῶ; p. 102, 29-30 Cr.: ... πεπέρεως < δ', σμύρνης < γ'· μέλιτι γλυκεῖ. ἢ πόσις [leg. δόσις] καρῶν ποντικῶν τὸ μέγεθος; vgl. auch Gal., *De comp. medic. per loc.* 7, 3 [XIII 69, 5-6 K.]: ἴρεως Ἰλλυρικῆς δραχμᾶς γ', ἀριστολοχίας δραχμᾶς β', μέλιτι Ἀττικῶ; a.a.O. 9, 4 [XIII 280, 3-4 K.]: κασσίας δραχμᾶς δ'. μέλιτι Ἀττικῶ; a.a.O. [XIII 281, 14-15 K.]: περιστερεῶνος βοτάνης δραχμᾶς β', πενταφύλλου δραχμᾶς ε'. μέλιτι Ἀττικῶ, u.a.

p. 202, 15: ὕγρα πρὸς ὑποχύσεις καὶ οἷς φαίνεται τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, κωνώπια ἢ μυῖαι.

Vor κωνώπια muß οἶον ergänzt werden, d.h.:

ὕγρα πρὸς ὑποχύσεις καὶ οἷς φαίνεται τι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, <οἶον> κωνώπια ἢ μυῖαι.

Siehe Gal., *In Hipp. Progn.* 1, 23 [XVIII/B', p. 73, 6-16 K. = CMG V/9/2, pp. 236, 25-237, 7]: τὰ τοίνυν ὑποχύματα κατὰ τοῦτο γίνεται τὸ ὕγρον, ὃ παραπλήσιον ἐστίν, ὡς ἔφην, ῥοῦ τῷ λευκῷ τε καὶ λεπτῷ, ὃ μεταξὺ κείται τῆς τε κόρης καὶ τοῦ κρυσταλλοειδοῦς. ... ὅπου γὰρ ἂν ἀντιστῆ τι μέλαν ὕγρον ἢ παχὺ κωλύον ἔξω διεκπίπτει τὴν ὀπτικὴν αὐγὴν, ἐκεῖ φαντασίαι γίνονται κατὰ τὴν τοῦ συνεστῶτος ὕγρου φύσιν, ἐνίοτε μὲν οἶον τριχῶν τινῶν ἢ κρόκης ἢ στήμονος, ἐνίοτε δὲ κωνωπίων μελάνων ἢ μυῶν παραπέτεσθαι δοκούντων, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ φακοῖς ὁμοίων ἢ κέγχροις μέλασιν; Aet., *Lib. med.* 7, 53 [CMG VIII/2, p. 308, 15-19]: ἀρχομένης δὲ τῆς ὑποχύσεως τοιαῦτα παρέπεται τοῖς πάσχουσιν· οἶον κωνώπια μικρὰ καὶ τινα ὀρφνώδη πολλακίς παραφαίνεσθαι δοκεῖ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀδιαλείπτως, καὶ τινες μὲν αὐτῶν τριχοειδῆ ὀρώσιν, ἕτεροι δὲ ὡς ἐρίων μηρύματα ἢ ἀραχνίων ὑφάσματα, τισὶ δὲ περὶ τοὺς λύχνους κύκλοι φαίνονται; Gal., *De sympt. caus.* 2, 2 [VII 96, 1-4 K.]: εἰ δὲ διεσπασμένα τε καὶ μὴ συνεστῶτα πρὸς ἄλληλα τὰ παχυμερῆ σώματα κατὰ τὸ προειρημένον ὕγρον ἐμφέροιο, φαντασίαν ἐργάσεται τοῖς οὕτως ἔχουσιν, ὡς ἐκτὸς ὀρώμενά τινα περιφερόμενα κωνώπια; Orib., *Libr. ad Eunap.* 4, 117, 3 [CMG VI/3, p. 491, 19-22]: καὶ τῶν ὑποχύσεων δὲ τῶν ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμβλυωπία τε προηγούνται καὶ τὰ προηγούμενα τῶν ὀφθαλμῶν οἰονεὶ κωνώπια ἢ τρίχες ἢ ἕτερον καὶ πόνος τῆς κεφαλῆς; Aet., *Lib. med.* 2, 169 [CMG VIII/1, p. 214, 21-24]: Δράκοντος θαλαττίου

φολίδας καύσας καὶ τῆ σποδιᾶ λειοτάτη ὑποχρίων, ἰάση θολεροῦς ὀφθαλμοῦς ἀμβλυώπτοντας, καὶ οἷς ζωφία τινα οἶον κώνωπες πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαίνεσθαι δοκεῖ; Paul. Aeg., *Epit. med.* 3, 22, 30 [CMG IX/1, pp. 184, 27-185, 3]: ὅσοις δὲ παροράσεις γίνονται, οἶον κωνωπίων προφαινομένων, ἔκ τινος κακοχυμίας ἢ χολωδεστέρων ἀτμῶν ἀναδιδομένων, τὸ διὰ τῆς ἀλόης πικρὸν δώσομεν φάρμακον κατὰ συνέχειαν ἢ καὶ δι' αὐτοῦ τούτου καθάρωμεν; Io. Actuarius, *De spir. animal.* 1, 13, 19 [I 336, 16-20 Ideler]: Τῶν δὲ κατὰ μέρος αἰσθητηρίων, ὀφθαλμοῦς μὲν μὴ κατὰ συνήθειαν ὁρῶν, ἀλλ' ἦτοι λιμώτων ἢ ἀναθολούμενος καὶ ἐκταραττόμενος, ἢ ὡς δι' ἀχλύος ὁρῶν, ἢ καὶ προφαίνεσθαι οἱ δοκῶν οἶον μυίας καὶ κώνωπας καὶ τρίχας, und a.a.O. 1, 13, 23 [I 336, 36-37, 2 Ideler]: Ἄ δὲ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν οἶον κώνωπες ἢ τρίχες φαίνονται, τὰ μὲν ὑπόχυσιν προσημαίνοντα, πρὶν ἢ συσταίη, καθαίρουσι τὸ ὅλον σῶμα φαρμάκοις, καὶ ἔτι τὴν κεφαλὴν βοηθεῖται.

p. 208, 6: χρῶ κολλυρίῳ

Der Satz ist wie folgt zu lesen: χρῶ <ὡς> κολλυρίῳ.

Siehe auch oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani.

p. 208, 25-26: κόμμεως < δ' ὕδατος· χρῶ ὡς καλλίστῳ.

Am wahrscheinlichsten ist nach ὕδατος zu ergänzen τὸ ἀρκοῦν (der Genitiv paßt besser zur Mengenangabe), also:

κόμμεως < δ' ὕδατος <τὸ ἀρκοῦν>· χρῶ ὡς καλλίστῳ.

Siehe auch unten zu *Dynameron*, p. 210, 8 Crismani: ὕδατος ὀμβρίου τὸ ἀρκοῦν, und p. 210, 17 Cr.: ὕδατος ὀμβρίου τὸ ἀρκοῦν.

p. 220, 18-19: λείου ὕδατι καὶ χρῶ παραδόξῳ φαρμάκῳ.

Die Stelle muß wie folgt geschrieben werden:

λείου ὕδατι καὶ χρῶ <ὡς> παραδόξῳ φαρμάκῳ.

Siehe auch oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani.

p. 220, 33-34: Εἰ δὲ βούλει τοὺς ἐν καταλήψει [sc. αἰγίλωπας] ἀναστομοῦν καὶ ῥῆξαι

Statt des unverständlichen ἐν καταλήψει ist ἐν κατακαλύψει zu lesen.

Αἰγίλωψ ist ein Augenabszeß, der in die Tiefe geht; [Gal.], *De remed. parab.* 2, 4 [XIV 414, 17-415, 1 K.]: Ὁ μὲν αἰγίλωψ ἀπόστημά ἐστι σμικρὸν μεταξὺ τοῦ μεγάλου κανθοῦ καὶ τῆς ῥινός, καὶ εἰ ἀμεληθεῖη συριγγούμενον ἕως ὅστέου, πρὶν ἢ δὲ εἰς ἔλκος ἐκτραγῆ τὸ ἀπόστημα,

ἀγχίλωψ καλῶ; Alex. Trall., *De ocul.* [p. 144, 15-22 Puschmann]: Περὶ αἰγίλωπος. Ὁ δὲ αἰγίλωψ ἀποστημάτιόν ἐστὶ τι ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ μεγάλου κανθοῦ καὶ τῆς ῥινὸς συνιστάμενον. ῥήγνυται δὲ πολλάκις εἰς τὸν μέγαν κανθόν· ἐστὶ δὲ ὅτε καὶ λυμαίνουσι καὶ τερηδονίζουσι τὰ ὑποκείμενα. τισὶ μὲν ἐκ τοῦ φυσικοῦ τρίμματος εἰς τοὺς μυκτῆρας συρῶει τὸ πῦον, τισὶ δὲ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν διὰ τοῦ κανθοῦ, ἐνίοτε δὲ ὑποτρέχει ὑπὸ τὸ δέρμα τῶν βλεφάρων θατέρου μόνου ἢ καὶ ἀμφοτέρων καὶ ἔμπαλιν εἰς τοὺς χόνδρους συρῶει τὸ πῦον εἰς τὸ ἄνω δέρμα πεζόμενον. Zur Definition von ἐν κατακαλύψει ἀποστήματος s. [Gal.], *Defin. med.* 411 [XIX 445, 5-6 K.]: Ἐν κατακαλύψει ἐστὶν ἀπόστημα τῶν ἐν βάθει σωμάτων ἢ σπλάγχνων εἰς πῦον τῆς μεταβολῆς γινομένης.

p. 228, 15: ἀναλάμβανε μέλιτι καὶ χρῶ καλλίστῳ.
Die Stelle ist folgendermaßen zu lesen: χρῶ <ὡς> καλλίστῳ.
Siehe auch oben die Bemerkung zu p. 102, 12 Crismani.

p. 236, 9-11: Zu diesem Mittel gegen Bauchleiden s.:

Dynameron 123, 2:

Ἄλλο. Ῥόαν περιγλύψας
πλήρωσον οἴνου καὶ ἐλαίου,
προσβαλὼν ἄλας ὀλίγον
καὶ ἀποτριτώσας
βάλε ψὸν
καὶ τηγαλίσας ἔνωσον·
ἔψον ἕως συστάσεως
καὶ δίδου ἐσθίειν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας,
ἐπιδιδούς ἀκράτου ὀλίγου.

Orib., *Coll. med. ecl.* 53, 8

[CMG VI/2/2, p. 215, 17-20]:

Ῥοιὰν περιγλύψας
πλήρωσον οἴνου καὶ ἐλαίου
καὶ βαλὼν ἄλας ὀλίγον λείου
καὶ ἐψήσας εἰς τὸ τρίτον
ἐπίβαλε ψὸν
καὶ συγκινήσας ἔνωσον
ἔψων ἕως συστάσεως,
δίδου τε ἐσθίειν ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας
ἐπιδιδὼν ἀκράτου βραχέος.

p. 240, 14: πάρεχε ἐν ποτῷ [ὡς ἐπινοεῖς] πρὸς δύναμιν.

Es darf nichts gestrichen werden; der überlieferte Text ist vollkommen in Ordnung: πάρεχε ἐν ποτῷ, ὡς ἐπινοεῖς, πρὸς δύναμιν.

Siehe Bolos, *Phys. et. myst.* [II 45 Berthelot - Ruelle]: Τὴν κιννάβαριν λευκὴν ποιεὶ δι' ἐλαίου, ἢ ὄξους, ἢ μέλιτος, ἢ ἄλμης, ἢ στυπτηρίας, εἶτα ξανθὴν διὰ μίσητος, ἢ σώρεως, ἢ χαλκάνθου, ἢ θειῶ ἀπύρω, ἢ ὡς

έπινοείς; a.a.O. [II 46 B. - R.]: Τοῦτο κατάθεσ γενόμενον πέταλον εἰς ὄξος καὶ χάλκανθον καὶ μίσυ καὶ στυπτηρίαν καὶ ἄλας καππαδοκικόν, καὶ νίτρον πυρρόν, ἢ καὶ ὡς έπινοείς ἐπὶ ἡμέρας γ' ἢ ε' ἢ ζ', ἕως γένηται ἰδός, καὶ καταβάψης; a.a.O. [II 50 B. - R.]: Ὑδράργυρον τὴν ἀπὸ τοῦ ἀρσενίκου, ἢ σανδαράχης, ἢ ὡς έπινοείς, πῆξον ὡς ἔθος, καὶ ἐπιβάλλε χαλκῶ σιδήρῳ θειωθέντι, καὶ λευκανθήσεται; a.a.O. [II 50 B. - R.]: Εἶτα λαβῶν κασσίτερον, κάθαιρε τῷ θείῳ ὡς ἔθος, ἢ τῷ πυρίτῃ, ἢ ὡς έπινοείς; a.a.O. [II 50 B. - R.]: Πρόσμυγε δὲ αὐτῷ ἐν ταῖς ἐπιβολαῖς γῆν χίαν, ἢ ἀστερίτην, ἢ ἀφροσέληνον, ἢ ὡς έπινοείς· τὸ γὰρ ἀφροσέληνον τῇ ὑδραργύρῳ μὐγὲν πᾶν σῶμα λευκαίνει, u.a.

p. 240, 27-28: λείου σὺν ὀλίγῃ στηπυρία σχιστῇ καὶ λαβῶν ἐν κύθρῳ σὺν οἴνῳ πρωτεῖῳ παλαιῷ στυφῷ ξέστην α' [Ἴταλικῶ] ἔψε ἕως τριτωθῇ
Zu dieser Stelle sei folgendes bemerkt:

Erstens, es ist statt λαβῶν βαλῶν zu lesen, d.h. die Zutaten, die aufgezählt wurden, müssen in einen Topf gelegt werden; s. Gal., *De comp. medic. per loc.* 1, 8 [XII 490, 8-9 K.]: τὴν τρύγα καὶ τὸ ὕδωρ βαλῶν εἰς πίθον κερραμεοῦν ἀκόνιτον, ἕα βρέχεσθαι ἐπὶ ἡμέρας ζ'; auch a.a.O. 8, 2 [XIII 133, 6-7 K.]: ἔμβαλλε εἰς χύτρον καινήν, ἐπιβαλῶν ὕδατος ὀμβρίου ξέστας γ', ... [XIII 133, 12 K.]: βαλῶν ὕδωρ [sc. εἰς τὴν χύτρον] λέαινε ἐν ἡλίῳ ἄχρῳ ξηρανθῇ; Aet., *Lib. med.* 11, 12 [p. 573, 12-13 Daremberg – Ruelle]: ὅταν οὖν ἄρξηται ἢ σταφυλὴ περκαίξειν, λάμβανε λοπάδα καινήν καὶ βαλῶν ὕδωρ ἐν αὐτῇ ἔψε, u.a.

Zweitens ist statt Ἴταλικῶ Ἴταλικόν zu lesen; s. Gal., *De simpl. medic. temp. et fac.* 1, 1 [XII 357, 13-14 K.]: ἕνα δὲ ὄξους δοιμυτάτου ξέστην Ἴταλικόν; Orib., *Coll. med.* 5, 25, 39 [CMG VI/1/1, p. 142, 9-10]: Ἀψινθίτης δ' οὕτως· εἰς μῆ ξέστας Ἴταλικούς ἐν κερραμίῳ μίξαντες ἀψινθίου Ποντικῶ λίτρον ἔψομεν, u.a.

Die Stelle muß also wie folgt gelesen werden:

λείου σὺν ὀλίγῃ στηπυρία σχιστῇ καὶ βαλῶν ἐν κύθρῳ σὺν οἴνῳ πρωτεῖῳ παλαιῷ στυφῷ ξέστην α' Ἴταλικόν ἔψε ἕως τριτωθῇ.

p. 242, 2-8: Zu dieser Pille s.:

Dynameron 127, 1:

Orib., *Coll. med. ecl.* 54, 10

[CMG VI/2/2. p. 218, 23-27]:

Τροχίσκοι κατωτερικοί. ...

Τροχίσκος κατωτερικὸς Πρισιανῶ.

Χάρτου κεκαυμένου < δ,

Dynameron des Aelius Promotus

ἀρσενικοῦ < δ',
σανδαράχης < β',

ἀσβέστου < η'.
λειώσας ἔχε. ἔγγχει?

Ἄρσενικοῦ,
σανδαράχης,
χάρτου κεκαυμένου ἀνά < ιβ',
ἀσβέστου < η'.

τὸ τέλειον ἔνεμα < γ', τὸ μέσον β' S''
... β' πρὸς δύναμιν.

Vgl. auch Orib., *Coll. med. ecl.* 54, 7 [CMG VI/2/2, p. 217, 16-23]:
Τροχίσκοι Φαυστίνοι, ὧν ὁ μὲν λαμβάνει χάρτου κεκαυμένου <
λ', ἀσβέστου < κε', σανδαράχης < ι', ἀρσενικοῦ < ιβ'. τὸ ἔνεμα
φακῆς καὶ μύρτων ἀφεψήματι ὡς ἐπὶ τοῦ Ἄνδρομάχου < β'. εἰ
δὲ χρονία εἶη ἢ διάθεσις, καὶ ἀλῶν < β'. ὁ δ' ἕτερος ἀσβέστου <
ι', σανδαράχης < ζ', ἀρσενικοῦ < η', χάρτου κεκαυμένου < λ'.
ἀνάπλασσε δι' οἴνου ἀνά < δ'. ἐνίεται καὶ οὗτος ἀφεψήματι φακῆς
καὶ μύρτων, τῆς μὲν φακῆς δι' ὕδατος τακερωθείσης, τῶν δὲ μύρτων
δι' οἴνου· πλήθος δὲ μέχρι κυάθων η' ἢ θ', und a.a.O. 54, 9 [CMG
VI/2/2, pp. 217, 33 ff.].

p. 242, 21-22: Zu dieser Stelle vgl.:

Dynameron 127, 5:

Ὁ Φαυστίνος μινύμενος τῷ τριγώνῳ,
ᾧ συνέθηκα τῇ ἐντεθέντι
τοῖς ἀνωτεριοῖς τροχίσκοις.

Ἄρσενικοῦ Γο α',
σανδαράχης Γο α',
τιτάνου Γο α',
ἀκακίας Γο α',
ἀναλάμβανε οἴνῳ αὐστηρῶ,
καὶ ποιεῖ τροχίσκους

καὶ χρωῶ ὡς προλέλεκται

Orib., *Coll. med. ecl.* 54, 19
[CMG VI/2/2, p. 219, 26-29]:

Τροχίσκος ὁ Φιλιάδελφος
πρὸς δυσεντερίας καὶ αἰμορραγίας.

Σανδαράχης,
ἀρσενικοῦ ἀνά Γο α' S'',

τιτάνου < γ'.

λείου οἴνῳ αὐστηρῶ
καὶ ποιεῖ τροχίσκους ἀνά < δ'
καὶ γ' <καὶ> δύο
καὶ ἔνιε πρὸς δύναμιν μετ' οἴνου
μυρτίτου.

p. 244, 22-24: καὶ δίδου μετὰ κυάθων γ' οἴνου καλοῦ, βέλτιον Ἄρσυνίου, ἐπιμελῶς λειώσας ἀπυρέτοις, τοῖς δὲ πυρέσσουσιν ὕδατι κυάθων γ'.

Statt ὕδατι ist ὕδατος zu lesen, d.h. auch ὕδωρ muß im gleichen Kasus wie οἶνος (οἴνου) stehen:

μετὰ κυάθων γ' οἴνου καλοῦ, βέλτιον Ἄρσυνίου, ἐπιμελῶς λειώσας ἀπυρέτοις, τοῖς δὲ πυρέσσουσιν ὕδατος κυάθων γ'.

Vgl. Gal., *De comp. med. per loc.* 7, 4 [XIII 88, 12-14 K.]: ἀναλάμβανε οἶνον Ἰταλικῶ καὶ ποίει τροχίσκους τριωβολιαίους, δίδου ἀπυρέτοις μετ' οἴνου, πυρέττουσι μεθ' ὕδατος; a.a.O. 8, 3 [XIII 160, 8-9 K.]: πλέον οὐδὲν γέγραπται τοῦ δίδοσθαι τισὶ μὲν ἐν κοχλιάριον, τισὶ δὲ δύο μεθ' ὕδατος ψυχροῦ κυάθων δ', ἢ θερμοῦ; a.a.O. 8, 9 [XIII 218, 2-3 K.]: πότιζε πυρέσσοντας μεθ' ὕδατος, ἀπυρέτους μετ' οἴνου, λίαν καλῶς ποιεῖ; a.a.O. 9, 5 [XIII 303, 3-4 K.]: ἀπυρέτοις μετ' οἴνου κεκραμένου κυάθων τριῶν, πυρέττουσι μεθ' ὕδατος; a.a.O. [XIII 305, 9-10 K.]: δεῖ δὲ πρὸ τῆς ἐνέσεως ἄρτον δίδοναι, ἀπυρέτοις μὲν μετὰ κράματος οἴνου, πυρέττουσι δὲ μεθ' ὕδατος; *De antid.* 2, 10 [XIV 159, 18-160, 2 K.]: μετὰ μελικράτου, πρὸς δὲ κακοστομάχους μετὰ ῥοίτου οἴνου κυάθους β', καὶ ὕδατος ἴσον; a.a.O. 2, 14 [XIV 188, 8-9 K.]: ἡ χρῆσις ἐπὶ μὲν τῶν ἰοβόλων μετ' οἴνου, ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων μεθ' ὕδατος, u.a.

p. 248, 14: Ἐπιθεματικόν. Στύρακος, λαδάνου, μαστίχης ἀνά Γο α'
Statt des unverständlichen Ἐπιθεματικόν ist wahrscheinlich folgendes zu lesen:

Ἐπίθεμα <δυσεντε>ρικόν.

Der gesamte Abschnitt, in dem dieses Medikament vorkommt, betrifft Pflaster für an Dysenterie Leidende, p. 246, 33 Crismani: <Ἐπιθέματα δυσεντερικοῖς>; p. 248, 7 Cr.: Ἐπίθεμα πρὸς δυσεντερικοῦς; p. 248, 17 Cr.: Ἐπίθεμα δυσεντερικόν; p. 248, 31 Cr.: Ἐπίθεμα δυσεντερικοῖς.

BIBLIOGRAPHIE UND ANMERKUNGEN

1. Siehe Crismani D, Elio Promoto Alessandrino, Manuale della salute (Δυναμερόν). Testo critico, traduzione e note [Hellenica. Testi e strumenti di letteratura greca antica, medievale e umanistica. Collana diretta da Enrico V. Maltese 9]. Alessandria: Edizioni dell'Orso; 2002.

2. Siehe Enrico VM, Postille critico-testuali al *Dynameron* di Elio Promoto Alessandrino. In: Crevatin F, Tedeschi G (Hgs.), *Scrivere Leggere Interpretare. Studi di Antiquità in onore Sergio Daris*. Trieste: EUT Edizioni Università di Trieste; 2005. S. 262-264; in ders., Sul testo del Δυναμερόν di “Elio Promoto”, in: *Selecta colligere, II*. Beiträge zur Technik des Sammelns und Kompilierens griechischer Texte von der Antike bis zum Humanismus herausgegeben von Piccione MR und Perkams M [Hellenica. Testi e strumenti di letteratura greca antica, medievale e umanistica. Collana diretta da Enrico V. Maltese, 18]. Alessandria: Edizioni dell’Orso; 2005. S. 235-243.
3. Natürlich wird in ähnlichen Fällen auch der Ausdruck μυρσινίνη κηρωτή benutzt; s. Diosc., *De simpl. medic.* 1, 170 [III 216, 24-25 Wellmann]: ἀπουλοῖ δὲ τὰ πυρίκαυτα ἀγχούσης ῥίζα μετὰ κηρωτῆς ῥοδίνης ἢ μυρσινίνης ἐψηθεῖσα; a.a.O. 2, 11 [III 246, 5-6 Wellmann]: κροατύνει δὲ τοὺς πεπλαθηκότας στομάχους ἐπιτιθέμενα μετὰ κηρωτῆς μυρσινίνης ἢ ῥοδίνης; Aet., *Lib. med.* 11, 29 [p. 115, 29-30 Daremberg - Ruelle]; καὶ ἡ διὰ καδμείας τριπλασίονι κηρωτῇ μυρσινίνῃ ἢ ῥοδίνῃ συγκερασθεῖσαι, u.a.
4. Zu den Korrekturen zu dieser Stelle s. Aimilios D. Mavroudis, *Τὰ ἰοβόλα ζῶα καὶ τὰ δηλητήρια φάρμακα στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ ἰατρικὴ γραμματεία. Καταγραφὴ τῆς σχετικῆς γραμματείας καὶ μελέτη τῶν ὁμόθεμων ἔργων τοῦ Φιλουμένου καὶ τοῦ Ἄνωνόμου [Αἰλίου Προμώτου;] [Πραγματεῖαι τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 69]*, Athen, Γραφεῖον Δημοσιευμάτων τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 2013. pp. 375-377.
5. Siehe auch Paul. Aeg., *Epit. med.* 7, 17, 1 [CMG IX/1, p. 348, 17-18]: Τὸ βασιλικὸν τετραφάρμακον. Κηροῦ, κολοφωνίας, πίσης, στέατος ταυρείου τὸ ἴσον; vgl. auch Gal., *Adv. Lycum* 7 [XVIII/A', p. 240, 9-13 K. = CMG V/10/3, pp. 26, 25-27, 1]: Λύκος δέ, ὡς οἶμαι, καὶ τὴν τετραφάρμακον ὀνομαζομένην δύναμιν ἐκ κηροῦ καὶ στέατος καὶ πίττης καὶ ῥητίνης ἴσων ἀπάντων συντεθειμένων οὐ φήσει πλείονα τὴν πίτταν ἔχειν, ἐὰν διπλασίαν τις ἐμβάλῃ τῶν ἄλλων; Orib., *Libr. ad Eunap.* 4, 120 [CMG VI/3, p. 492, 20-23]: Τετραφάρμακον βασιλικόν. Κηροῦ, φρυκτῆς, πίσης ξηρᾶς, στέατος ταυρείου ἀνά < α' . πρὸς δὲ τὸ τάχιον συμπέσαι καὶ σαρκῶσαι προσβάλλομεν αὐτῷ καὶ λιβανωτόν, ποτὲ μὲν γ', ποτὲ δὲ δ'; Aet., *Lib. med.* 15, 24 [p. 122, 18-21 Zervos]: Τὸ τετραφάρμακον καὶ βασιλικὸν καλούμενον πολύχρηστον. Κηροῦ, κολοφωνίας, πίσης, στέατος ταυρείου, λιβάνου, ἴσα· τήξας ἅμα καὶ διηθήσας, χροῦ διαφόρως.

Aimilios Dim. Mavroudis

Correspondence should be addressed to:

Aimilios Dim. Mavroudis
Aristotles University of Thessaloniki
Faculty of Philosophy
School of Philology
Department of Classics
GR-54124 Thessaloniki
email: amavroud@lit.auth.gr